

ΠΑΝΑΘΗ- ΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΥ

Οἱ γάμοι εἰς τὴν Ελλάδα.

ΓΚΑΙΤΕ

Ἐλεγείο στὴν εὐγενικὰ γυναικα τοῦ Ἀσὼν Ἀγᾶ μετάφρασις **Ι. Ν. Γρυπάρη**.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Ἀπαντήσεις εἰς τὴν ἔρευναν τῶν «Παναθηναίων».

ΑΡΜΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἑρωτικό. — Τραγοῦδι τοῦ ξενητεμένου.

Ε. ΣΙΓΚΙΕΒΙΤΣ

Ἑσο εὐλογημένη — Ἰνδικὴ παράδοσις.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ἡ Φόνισσα — μυθιστόρημα — συνέχεια.

ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ

Ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διάκου.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἰταλίας. — Ἡ Πομπηία.

ΠΑΥΛΟΥ ΔΕΛΤΑ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Βελιγραδίου.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΤΕΧΝΗ — ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἡ «Ἀλήθεια» τοῦ Ζολᾶ. — Μαξιμ Γόρκυ. — Θέατρον. — Μουσική. — Ἀρχαιολογία. — Εἰκαστικαὶ Τέχναι. — Πινακίδες. — Προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐν Ἀθήναις. — **Εἰκόνας**: Προσωπογραφία. — ἔργον Δ. Θεοδοκοπούλου — ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Ἐλεύθερος θάνατος — ἔργον Θωμᾶ Θωμοπούλου. — Ἡ παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος. — Ὁ φάρος Ὀθωνῶν. — Ἐκκλησία τοῦ Προφήτου Ἡλίας ἐν Κρήτῃ.

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυθείσα τῷ 1894.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ Α. Β. Υ. ΤΗΣ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

18. — Όδὸς Φιλελλήνων — 18.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ — ΠΛΟΥΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ — ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙ ΔΡ. 1.

20 ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ

ΘΡΙΜΑΒΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

ΜΕΓΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ποικίλων μεταξωτών ύφασμάτων ἑλληνικῆς βιομηχανίας,
κατασκευῆς καὶ συστήματος.

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

Βραβευθέντων διὰ τοῦ Α'. Χρυσοῦ Βραβείου ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων 1900, τιμητικοῦ διπλώματος (ἀνωτέρου τοῦ χρυσοῦ) τῆς ἐκθέσεως τοῦ Σικάγου καὶ τῆς ἐκθέσεως Βουκουρεστίου καὶ δι' 20 ἄλλων βραβείων καὶ διπλωμάτων διαφόρων ἐκθέσεων ὡς καὶ 10 Βασιλικῶν τίτλων.

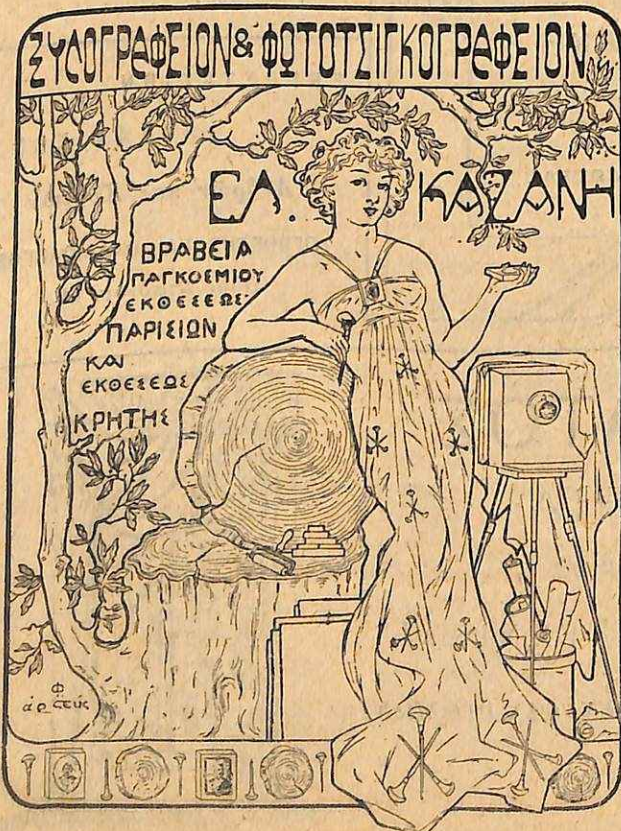
ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΡ. 9

ΑΜΟΙΒΗ 50.000

Ἔνεκα τῆς καταπληκτικῆς τελειότητος τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων μας ὑπερβαίνοντων τὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν στερεότητα καὶ τελειότητα ἐργασίας πολλοὶ κακόβουλοι διαδίδουν μετ' ἐπιτάσεως, ὅτι ἐν τῷ καταστήματί μας πωλοῦνται Εὐρωπαϊκὰ τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν δὲν εἶνε καθαρὰ μέταξα καὶ ἐπομένως φθείρονται ἀποτόμως.

Ὁ δυνάμενος ν' ἀνακαλύψῃ ἔστω καὶ μίαν κλωστήν χόρτου ἐντὸς τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων μας καθὼς καὶ Εὐρωπαϊκὰ μεταξωτὰ ἐντὸς τοῦ καταστήματός μας θὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν **50.000** δραχμῶν.

ΑΛΛΑΣΣΟΝΤΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ ΔΙ' ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΜΕΤΑΞΩΤΩΝ ΗΓΓΥΗΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΟΣ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΤΑΠΕΤΣΑΡΙΑΣ & ΘΑΛΑΜΟΣΤΟΛΙΣΕΩΣ

ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΒΑΒΕΚ

Όδὸς Σόλωνος 11 Ἀθῆναι

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΡΥΘΜΩΝ

ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ ΚΕΝ-
ΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΕΤΑΣΜΑΤΩΝ

ΣΧΕΔΙΑ, ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΒΟΥΛΗΣΙΝ

Καλαϊδοθηδία — Κοιμήτορες — Στερεότης

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΓΑΪΤΑΝΟΥ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

Πλατεῖα Ἀγίων Θεοδώρων
Ἀθῆναι.

*

Όλα τὰ εἶδη χάρτου τυπογραφικοῦ
πρωτοκόλλων, γραφῆς κλπ.

Τιμαὶ ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.

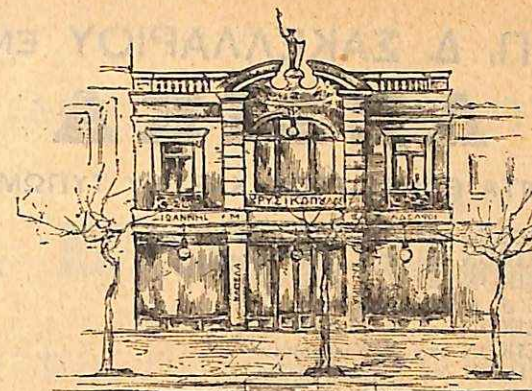
Ο ΤΙ ΝΕΟΝ

ΚΑΙ ΩΡΑΙΟΝ

Δ' ΑΝΔΡΑΣ

ΣΤΟΥ

ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΠΛΟΥΣΙΩΤΕΡΟΝ

ΚΑΙ

ΕΥΘΗΝΟΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἑρμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους

Μεγεθύνσεις χρωματίζονται με παστέλ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΝ & Σ'

ΟΙΝΟΙ, ΗΛΥΠΟΤΑ, ΚΟΝΙΑΚ, ΒΕΡΜΟΥΘ κλπ.

Ἀνώτατα βραβεῖα καὶ διπλώματα τιμῆς εἰς τὰς δια-
φόρους Ἐκθέσεις οἱ μόνον δὲ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθέ-
σιν τοῦ 1900 τῶν Παρισίων λαβόντες δύο Μεγὰ Βραβεῖα (Grand prix).

ΤΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

Ὑπουργοὶ καὶ τμηματάρχαι καὶ πάντες οἱ τοῦ δημοσίου καὶ ἐταιριῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐπάλ-
ληλοι, μὴ φοβῆσθε, δὲν πρόκειται νὰ πάρετε τὰ παπούτσια στὸ χέρι ἀπὸ τοὺς προϊσταμέ-
νους σας. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ τῶν ὑποδημά-
των τοῦ κ. **Σκαρδιάκου** τῶν ὁποίων ἡ τελειό-
της ὑπὸ ἔποψιν κοιμότητος καὶ ἐργασίας καὶ
στερεότητος εἶνε τοιαύτη, ὥστε οἱ φιλόκαλοι πε-
λάται του, λυπούμενοι νὰ ποδοπατήσουν ἀρι-
στοτεχνήματα τῆς τέχνης, τὰ κρατοῦν ἐπὶ πολὺ
εἰς τὰς χεῖράς των θαυμάζοντες αὐτά. Νομίζετε,
ὅτι εἶναι ὑπερβολή; Περάστε ἀπὸ τὸ ὑποδημα-
τοποιεῖον του καὶ θὰ βεβαιωθῇτε.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν **Προαστίου ἀρ. 10.**

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.
Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ,
ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων
ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρε-
χόμενοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ :

3 1/2	ἔτησις,	ἀπόδοσις εἰς πρώτην ἀναζήτησιν,
4	"	" μετὰ ἓνα μῆνα.
4 1/2	"	" " τρεῖς μῆνας.
5	"	" " ἑξ μῆνας.
5 1/2	"	" " ἐν ἔτος καὶ πλέον.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχειοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δό-
σεις, μετὰ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς
τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ
ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Προμήθεια παντὸς εἶδους
ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντος ὁρους, με-
τρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσίμᾳ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ.

ΑΠΟΘΗΚΑΙ. Ἐμπορεύματα ἐν παρακαταθήκῃ.

Δειγματολόγιον.

ΔΕΡΜΑΤΑ Βυρσοδεψίου Μοσχάτου.

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

17. Ὁδὸς Νομιματοκοπίου καὶ Πραξέλεως 16.
Ἐναντὶ Ἰουρφέων Ναυτικῶν Γωνία.

Κ. Γ. ΠΕΡΡΑΚΗ

Εἰδικὸς ἀπαντὰ τὰ εἶδη χάρτου, περιτυλίξεως, διὰ ἐμπορικῶν καταστημάτων εἰς ῥό-
λους καὶ φύλλα διὰ παντοφωλίας, στέγας ἐγγύφω ὅλων τῶν εἰδῶν διὰ καπνοπύλας
διὰ τὰ εἶδη καπνῶν ἐγγύφω καὶ ἀφροπαίτια, διὰ Κούτια ἀπαντὰ τὰ εἶδη χάρτου.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

Ἀθῆναι — ὁδὸς Σταδίου — Ἀρσάκειον

Ἀγορά, Πόλεις, Ἀναλλογή.

TIMBRES - POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΤΙΜΩΕΙΣ ΔΙ' ΟΚΤΩ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 60

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ	ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου	Τόμοι 3.	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου		» 780	» 10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου		» 872	» 12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Α. Γ. Ὀλυμπίου		» 360	» 9
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1100	» 10
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Γ. Περγάνου		» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Γ. Περγάνου		» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη		» 1146	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου		» 1080	» 12

Εὐρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκαύργου 8.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΟΣ

Ὁδὸς Νομισματοκοπείου 7.

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΝΩΣΤΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΜΨΟΤΗΤΑ

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ

56 — Ὁδὸς Σταδίου — 56

ΑΓΓΛΙΚΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ Α. ΓΚΑΝΙΕΡ & ΣΑΣ

Εἰδικὸς κόπτης δι' ἐνδυνάμειας Κυριῶν.

Ν. CONSTANTINIDES

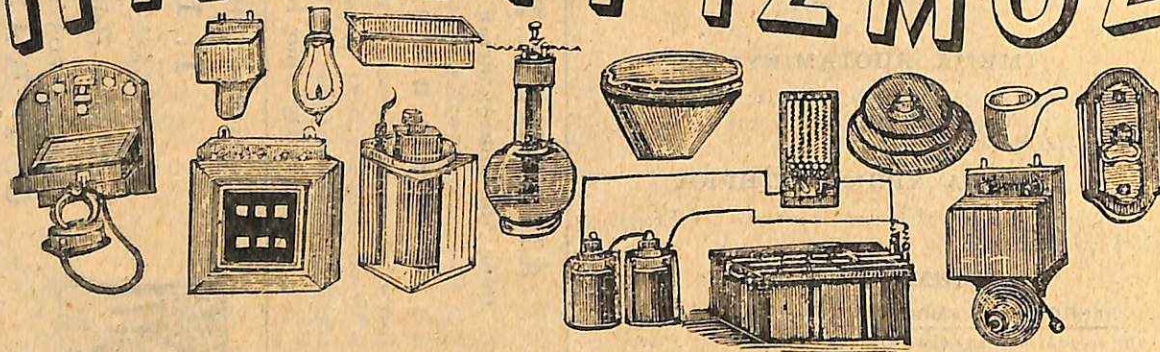
MARCHAND-TAILLEUR

56 — Rue de Stade — 56

ETOFFES ANGLAISES A. GAGNIERE & Co

Costumes-tailleur pour Dames.

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΤΕΧΝΙΚΟΝ

Γ. ΚΑΖΑΓΛΗ

παρὰ τῇ πλατείᾳ Λαυρίου

Κατασκευὴ κινητῶν Λαμπτήρων ἀσετιλίνης, ἀποθήκη ἀνθρακασβεστίου, κατασκευὴ Λαμπῶν
ἀεριοφωτός καὶ εἰδῶν πολυτελείας.

ΤΗΛΕΦΩΝΑ καὶ Ἡλεκτρικοὶ Κώδωνες
ΓΑΛΒΑΝΟΠΛΑΣΤΙΚΗ Ἐπινικελώσεις κ.τ.λ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. Ν. ΠΑΠΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΡΑΠΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ὁδὸς Σταδίου 23

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΕΓΑ ΑΤΜΟΚΙΝΗΤΟΝ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΣΟΚΟΛΑΤΑΣ

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς

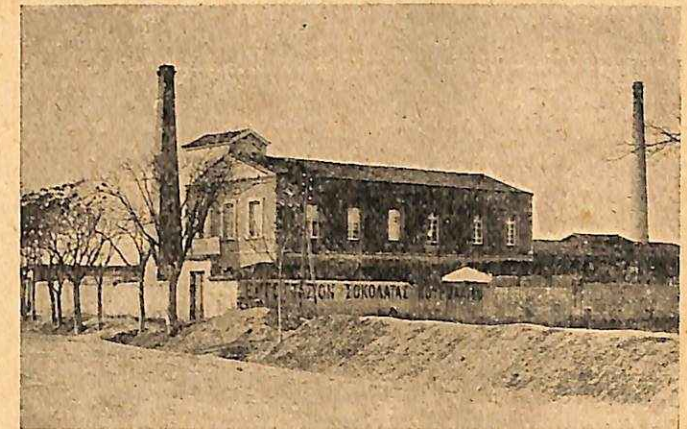
Θ. ΚΟΥΡΜΑΛΙΔΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ

Ὁδὸς Σταδίου 26.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον ἑταιρικὸν 10.000.000. — Ἀποθεματικὸν 4.700.000.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Ἀλεξανδρείᾳ
Χανίοις καὶ Ἡράκλειῳ Κρήτης.

Προεξοφλήσεις, εἰσπράξεις γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων
Τρεχ/νοι λ/σμοὶ ἡγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἑνοικίαις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρυσὸν ἢ τραπεζογραμμάτια:

3% εἰς πρώτην ζήτησιν. — 3 1/2% ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας. — 4% μετὰ ἓν ἔτος. — 5%
μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, πρὸς 4%.

„ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ“ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Διευθυντής: Δ. ΚΑΚΑΛΑΜΑΝΟΣ

Λεῖα συντάσσεται καὶ ὁλόκληρον ἐπιτελεῖται συνεργατῶν.

Ἄρθρα ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, εἰδήσεις ἀκριβεστάται.

Τηλεγραφήματα ἐξ Ἑυρώπης

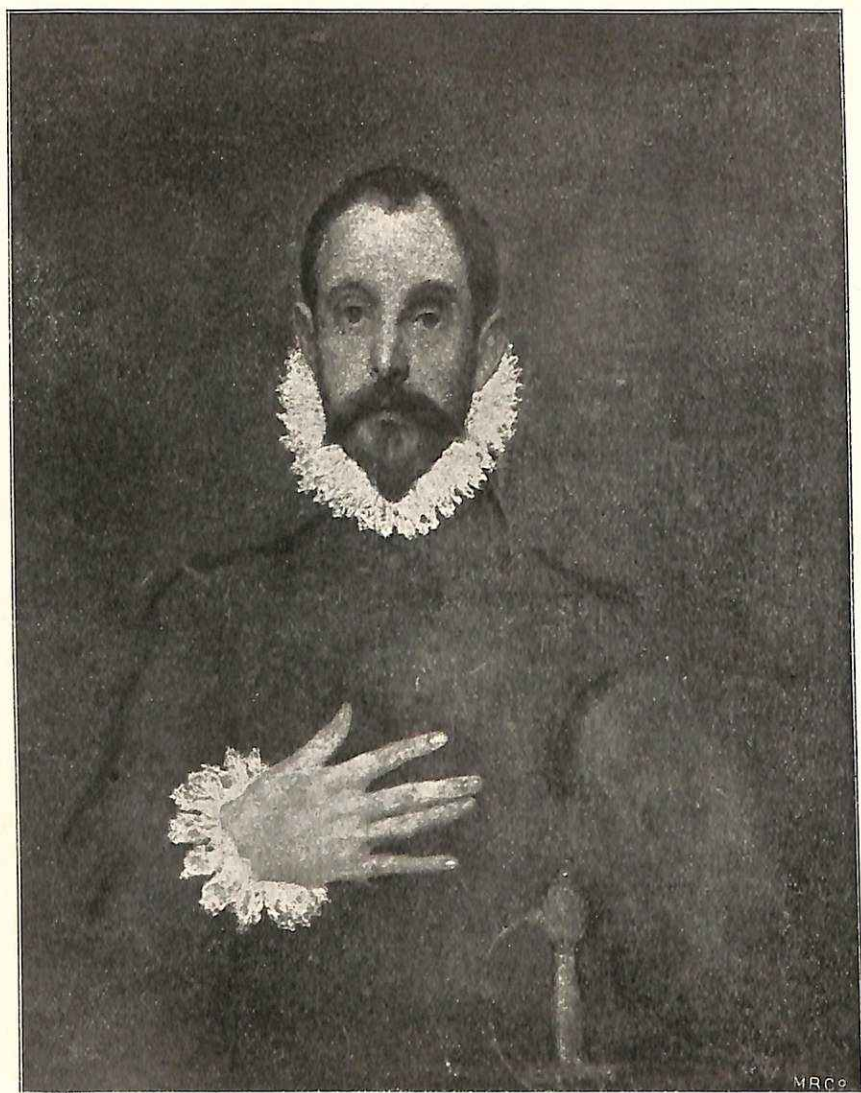
Τὸ ποικιλοτέρον Ἀθηναϊκὸν εὐλόγον.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἑσωτερικοῦ. Τρίμηνος Δρ. 8. — Ἑξαμηνος Δρ. 15. — Ἐτησία Δρ. 30

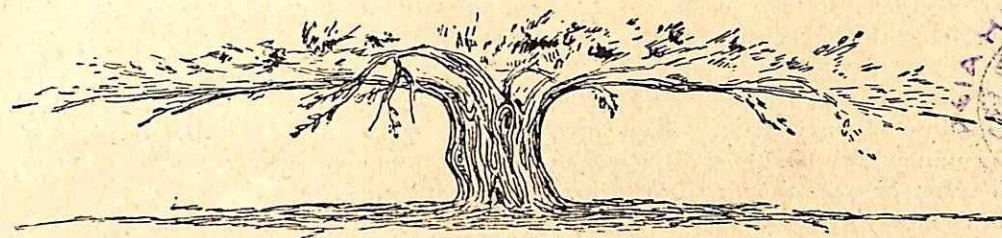
Ἐξωτερικοῦ. Ἑξαμηνος Χρ. φρ. 25. — Ἐτησία Χρ. φρ. 45.

Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν (ὁδὸς Βουλῆς ἀριθ. 6).

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ—ΕΡΓΟΝ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1903

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ γάμοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ἡ ἀναλογία τούτων ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἦτο βεβαίως πολὺ μεγαλύτερα τῆς ἀναλογίας, τὴν ὁποίαν σήμερον παρουσιάζουν καὶ αἱ γονιμώτεραι χῶραι, ὁποῖαι κατὰ τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς θεωροῦνται ἡ Ρωσσία, ἡ Οὐγγαρία καὶ ἡ Σερβία. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν γάμων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχὴν δὲν προκύπτει βέβαια ἀπὸ ἐπισήμους στατιστικοὺς πίνακας, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρχαν τότε ὅπως οὔτε καὶ σήμερον, ἀλλ' ἐμμέσως ἀπὸ διαφόρους ὑπολογισμούς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἤϋξανε κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν καὶ ἡ πυκνότης εἰς τὰς πόλεις ἦτο μεγίστη, ὥστε νὰ ἀπορῇ τις πῶς τῶσαι μυριάδες κατοίκων, ἀστῶν καὶ δούλων, εὑρίσκαν θέσιν εἰς τὰς περικτειχίστους, μικρὰς κατ' ἔκτασιν, ἀρχαίας πόλεις. Ἐκτὸς τῆς αὐξήσεως καὶ πυκνότητος ταύτης τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον μεγαλειτέρας ὅσον οἱ πόλεμοι ἦσαν συχνότεροι, τῆς ὁποίας ἀναγκαῖα προϋπόθεσις εἶνε μέγας ἀριθμὸς γάμων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀκόμη γεγονότα ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται ἡ ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου.

Ὁ γάμος ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ὡς τὸ τέλος, ὃ ἀγὼν ὃ φέρων εἰς τὴν τελειότητα, διὰ τοῦτο ἡ μὲν προπαρασκευαστικὴ ἐορτὴ ἐκαλεῖτο προτέλεια, ἡ δὲ Ἡρα, ὡς προστάτις τοῦ γάμου, τελεία. Ἐκτὸς τού-

του ἡ ἀγαμία ἐτιμωρεῖτο, ὃ δὲ ἄγαμος ἀπεκλείετο ὠρισμένων τινῶν ἐορτῶν, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν μόνον, ὅπου ὁ Σόλων εἶπε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο: «χαλεπὸν φορτίον ἡ γυνή».

Ἡ αὐξήσις αὐτὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπομένως ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ εὐτεχνία τῶν ἀνδρογύνων ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἠθικὴ σημασία τοῦ γάμου, παρ' ὅλην τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐξέπεσε μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὃ προτεσταντισμὸς μάλιστα ἀπέρριψε τὴν ἔννοιαν τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου καὶ προσέδωκεν εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα κοσμικόν. Κοινωνιολόγοι τινὲς τέλος σήμερον διδάσκουν ὅτι ὁ γάμος τείνει καὶ πρέπει νὰ ἀποβῇ συμβόλαιον ἐλευθέρως διασρηγνυόμενον! Τὴν ἠθικὴν ἐκπτώσιν τῆς ἐννοίας τοῦ γάμου παρηκολούθησε καὶ ὁ ἀριθμητικὸς αὐτοῦ περιορισμὸς. Ἐκτὸς τῆς ἐλαττώσεως τῶν γάμων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος δι' ἑλλειψιν ἀκριβῶν δεδομένων δὲν δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ, ἐλαττώσις γάμων ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ μετὰ τῶν ἁκρῶν σημείων τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Οὕτω μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος παρατηρεῖται αἰσθητὴ διαφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γά-

μων τῶν τελεσθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν ἀρχὴν περίπου τοῦ αἰῶνος τούτου, ἦτοι κατὰ τὸ ἔτος 1827, τὸ στατιστικὸν γραφεῖον τῆς Χάγης, ἐπελόγησεν ὅτι εἰς 16 χώρας τῆς Εὐρώπης, τὰς παρεχούσας στατιστικὰ διδόμενα, ἡ ἀναλογία τῶν γάμων ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἦτο 86. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ αἰῶνος, ἀπὸ στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ περασμένον ἔτος εἰς τὸν «Ὀικονομολόγον» τῆς Γαλλίας, προκύπτει ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐπαισθητῶς περιορίσθη καὶ τώρα ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἀντιστοιχοῦν 71 γάμοι. Ἡ αὕτη παρατήρησις προκύπτει καὶ ἐκ πίνακος συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Maurice Block, παριστῶντος ἀναλογίαν τῶν γάμων ἐπὶ 1,000 κατοίκων πολλῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1883. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι εἰς ὅλα τὰ κράτη ταῦτα ἡ ἀναλογία περιορίσθη: ἀπὸ 9 ἐπὶ 1000 κατοίκων εἰς τὴν Ἰταλίαν περιορίσθη εἰς 7.5, ἀπὸ 10.3 εἰς τὴν Πρωσσίαν περιορίσθη εἰς 7.9, ἀπὸ 8.4 εἰς τὴν Ὁλλανδίαν περιορίσθη εἰς 7.1 καὶ οὕτω διὰ τὰς ἄλλας χώρας πλὴν τῆς Γαλλίας ὅπου ἀπὸ 7.9 ἀνῆλθεν εἰς 8. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν εἶνε τόσον μάλλον περιεργὸς ὅσον εἰς τὴν χώραν ταύτην ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει τόσον ὀλίγον, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν στάσιμος. Ἡ στατιστικὴ ὅμως εἶνε ἀκριβὴς καὶ ἡ μικρὰ αὐξήσις τῶν γάμων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεγάλην μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διότι νέον σύστημα ἐπενοήθη διὰ τοῦ ὁποίου περιορίσθη ἡ γονιμότης τῶν γάμων: τὸ σύστημα τῶν δύο τέκνων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτησίως τελουμένων γάμων, διότι δὲν τηροῦνται ἐπιμελῶς ληξιαρχικὰ βιβλία. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος δύναται νὰ εὐρεθῇ κατὰ προσέγγισιν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ μέχρι τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς, ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων τῶν ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτελεῖται μετ' ἀκριβείας ἡ ληξιαρχικὴ αὕτη ὑπηρεσία. Οὕτω εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ἐπισκοπῆς Λαρίσης ἀριθμοῦσαν 92,000 κατοίκους, τελοῦνται 900 γάμοι κατ' ἔτος, ἦτοι ἀναλογοῦν 9.7 γάμοι ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν Καλαβρυτῶν — Αἰγιαλείας, περιλαμβάνουσιν 65 χιλιάδας κατοίκους, τελοῦνται 473 γάμοι, ἦτοι 7.2 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς ἄλλας ὅμως ἐπισκοπικὰς περιφερείας, ὅπου ἡ ληξιαρχικὴ αὕτη

ὑπηρεσία λειτουργεῖ ἐπίσης κανονικῶς, ὅπως εἰς τὴν Ἑπτανήσον ἐν γένει, ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ ἀναλογία εἶνε μικροτέρα, κυμαινόμενη εἰς 5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων, τοῦτο ὅμως ὀφείλεται εἰς εἰδικούς λόγους: εἰς τὴν μεγάλην πυκνότητα τῶν νήσων τούτων, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ ἐκάστου τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου ἀναλογοῦν κάτοικοι 100 καὶ ἄνω, ἐνῶ ὁ μέσος ὅρος τῆς πυκνότητος τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶνε μόλις 40 κάτοικοι εἰς τὸ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1896. Ἐκ τούτων ὧν μετὰ τινος προσεγγίσεως συνάγομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα κυμαίνεται εἰς τὰς 22,000 καὶ ἐπομένως ἡ ἀναλογία εἶνε 8.8 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Κατὰ τοῦτο εὐρισκόμεθα εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βέλγιον, τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστροίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, ὑπερτεροῦμεν τὴν Δανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Ὁλλανδίαν, Πορτογαλίαν, Ρουμανίαν, Σουηδίαν, Νορβηγίαν, Ἑλβετίαν καὶ ὑστεροῦμεν τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἡ ὁποία παρουσιάζεται εἰς τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς κρατοῦσα τὸ ρεκόρ μὲ 12.5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων.

Ἡ ἀναλογία ὅμως αὕτη τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα τείνει οὐσιαστικῶς νὰ μειωθῇ, ὅπως προκύπτει ἐκ τοῦ περιορισθέντος ἀριθμοῦ τῶν γάμων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰς περισσότερας ἐπισκοπικὰς περιφερείας, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ μεγάλως αὐξάνοντος μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Ἡ νέα ἀπογραφὴ, ὡς διευρώσαμεν τοὺς βασίμους ἡμῶν φόβους, θὰ παρουσιάσῃ μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ θὰ μαρτυρήσῃ οὕτω ἐλάττωσιν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων. Εἰς πάσας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἀνεφάνησαν γεωργικαὶ ἢ ἐν γένει οἰκονομικαὶ κρίσεις οἱ γάμοι περιορίσθησαν. Πρὸς περιορισμὸν ἐπίσης τῶν γάμων συντελεῖ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀποστειμένων καὶ ὁ πόλεμος.

Ἡ Ἑλλὰς διῆλθε καὶ τὰς δύο κρίσεις καὶ εἶδε ἐπιτεινομένην τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν μετὰ τὸν πόλεμον. Εὐλόγως ἐκ τούτων συνάγεται ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἡ ὁποία θὰ ἐξακολουθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἀνακτίσεως τῆς τιμῆς τῶν ἐλληνικῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τῆς ἀποκτίσεως ὑγινοῦς νομίματος τῆς ἐσωτερικῆς κυκλοφορίας ἀναλάβῃ οἰκονομικῶς ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατὰ φύλον

διανομήν, ὁ μικρότερος ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης αἱ γυναῖκες εἶναι πολυαριθμότεραι τῶν ἀνδρῶν. Οὕτω εἰς τὴν Δανίαν ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 1162 γυναῖκες. Εἰς τέσσαρα μόνον κράτη αἱ γυναῖκες εἶνε ὀλιγαριθμότεραι: εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ρουμανίαν, Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν κρατῶν τούτων ἡ Ἑλλὰς ἔχει σημαντικῶς μικρότερον ἀριθμὸν γυναικῶν, ἀφοῦ ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 919 γυναῖκες. Εἶνε γνωστὸν ὅτι γεννῶνται περισσότερα ἄρρενα, ὥς μαρτυροῦν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν αἱ εὐρωπαϊκαὶ στατιστικαί, ἀποδνησκουν ὅμως καὶ πολλὴν περισσότῃ ἄρρενα, διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέλος μένουσι πλεονάζοντα τὰ θήλεα. Τώρα εἰς τὴν Ἑλλάδα διατὶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον; Γεννῶνται πολλὴν περισσότῃ ἄρρενα ἢ ἀποδνησκουν ὀλιγώτερα ἢ τέλος συμβαίνει καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο; Ἔως νὰ ἀποκτήσωμεν στατιστικὸν πίνακα τόσον τελείον, ὅσον ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔχει ἡ Ἰταλία, θὰ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀπορίαν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λειτουργεῖ νέος παράγων ἐπὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ παράγων οὗτος δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ φέρῃ εἰς ἀναλογίαν φύλου τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμὸν. Ὁ παράγων οὗτος εἶνε ἡ μετανάστευσις. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἀνάπτυξις, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος λαμβάνει ἡ μετανάστευσις ἀναφέρομεν μόνον τοὺς τελευταίους ἀριθμούς. Κατὰ τὸ 1901 ἀπῆλθον 5,900 μετανάστει ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1902 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἐδιπλασιάσθη σχεδὸν ἀνελθὼν εἰς 11,600 ἐκ τῶν ὁποίων 453 γυναῖκες. Ἐὰν ἡ μετανάστευσις ἐξηκολουθῇ μὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν μόνον ἐπὶ τρία ἔτη ἀκόμη, τὸ ἰσοζύγιον τοῦ ἀνδρικοῦ πρὸς τὸν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐν Ἑλλάδι θὰ ἀπεκαθίστατο. Τὴν ἀναλογίαν ταύτην θεωρεῖ ἐπιθυμητὴν διὰ πληθυσμὸν ὁμαλῶς ἀναπτυσσόμενον ὁ Engel. Ὁ Wappäus ἀπεναντίας παρατηρεῖ ὅτι εἰς κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει δυσαναλογία μεταξὺ τῶν φύλων, ἀδιαφόρως ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου φύλου, τὰ ἑξωτερικὰ αἷτια τὰ ἐπιδρῶντα εἰς τὴν μείωσιν τῶν γάμων ἔχουν ἀσθενεστέραν δύναμιν.

Εἶνε πρόδηλον ὅτι εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ὁ Wappäus λαμβάνει ὑπ' ὄψιν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐργαζόμενον καὶ παράγοντα ἢ κομίζοντα κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τύπον προικὸς διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου. Ἐὰν δεχθῶμεν

τὴν θεωρίαν ταύτην, τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὑπάρχει αἰσθητὴ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν φύλων, τὰ ἑξωτερικὰ αἷτια τὰ ἐπιδρῶντα εἰς μείωσιν τῶν γάμων, ὅπως ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία καὶ παροδικῶς ὁ πόλεμος, δὲν ἐπέφεραν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἔντασιν αὐτῶν ἐλάττωσιν τῶν γάμων καὶ ἐπομένως μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Πράγματι ὅμως ἔτερον γεγονός ἀπ' εὐθείας καὶ προφανῶς ἐπενήργησεν, ὥστε νὰ μὴ φέρῃ πολὺ θλιβερότερα ἀποτελέσματα, κρίσις οἰκονομικὴ παρατεινομένη ἐπὶ δεκαετίαν τώρα καὶ ἐπιτεινομένη ἀπὸ ἄλλα ἀκόμη αἷτια, ὅπως τὴν κρίσιν κατὰστασιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τὴν ἐπιστροφὴν παραταθεῖσαν πέραν τοῦ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ἐπελθοῦσαν καὶ καθαρῶς γεωργικὴν κρίσιν κατὰ τὸ 1900 διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀμπέλου, — τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς κρίσεως παρουσίαζε τάσιν ζωηρὰν πρὸς ἀνάπτυξιν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκόμη πολὺ ἀραιός, σχετικῶς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὴν εὐφορίαν καὶ τὸ εἶδος τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς βιομηχανίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἀναλογοῦν 40 κάτοικοι ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν 132, εἰς τὴν Γερμανίαν 104, εἰς τὴν Ἰταλίαν 114, εἰς τὴν Ὁλλανδίαν 157, εἰς τὸ Βέλγιον 231, καὶ εἰς τὴν Σερβίαν 52. Ἡ τελευταία ἀπογραφὴ τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1896 ἀπέδειξε τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἀναλογίαν 15.9 ἐπὶ τοῖς 1000 ὅσον παρουσιάζουν τὰ ταχύτερον αὐξανόμενα εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Εὐρίσκειτο εἰς τοιαύτην τάσιν ἀναπτύξεως ἡ Ἑλλὰς ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῆς κρίσεως. Ἐκδηλωθὲν σύμπτωμα τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας εἶνε ἡ μεγίστη αὐξήσις τῆς μετανάστευσεως. Ἡ νέα ἀπογραφὴ ὅμως θὰ δώσῃ εἰς ἐκδηλωτικούς ἀριθμούς τὴν ἀναλογίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἠλαττώθη ἡ μαρτυρηθεῖσα ἀπὸ τὰς δύο τελευταίας ἀπογραφὰς αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ.

Οἱ κοινωνιολόγοι οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐπρότειναν ἄλλοτε διάφορα μέτρα ὡς ἀμέσως συντελεστικά πρὸς τοῦτο. Διὰ νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐπρότειναν φόρον ἐπὶ τῶν ἀγάμων, ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο μέτρον ἐπινουθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον νομοθετή-

σει καὶ τὴν «γραφὴν ἀγαμίου» διὰ τῆς ὁποίας ἐγκυκαλούμενος ἐτιμωρεῖτο ὁ ἄγαμος, ὁ ὁποῖος συγχρόνως ἀπεκλείετο καὶ πολλῶν ἐφορτῶν. Διὰ τὴν μεγαλειτέραν γονιμότητα ἐπρόκειντο βραβεῖα χρηματικὰ καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς πατέρας μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ τέκνων, ἐπὶ πλέον ὡς προσὸν δημοσίων θέσεων ἐπρότειναν τὴν ιδιότητα τοῦ ἐγγάμου. Ταῦτα καὶ ἄλλα ἀκόμη μέτρα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἀπεδείχθησαν ὡς ἀλυσιτελῆ καὶ ἐγκυκατέλειφθησαν ἀπὸ τοὺς ἐμβριθεῖς οἰκονομολόγους. Ἡ κρατοῦσα θεωρία σήμερον εἶνε ὅτι ἄμεσον μέτρον πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων δὲν ὑπάρχει. Ὁ φόρος ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀγάμων, τὸν ὁποῖον ἀποδέχεται ἡ κοινω-νία, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ὅτι συνετέλεσεν εἰς ἀντίθετον τοῦ ἐπιδιωκόμενου ἀποτέλεσμα, διότι ἐνῶ δὲν ἐπῆλθεν ἐκεῖ ὅπου ἐφηρμόσθη ἡ αὔξησης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἐπηκολούθησεν ἄνισος φορολογία καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τῶν ἀκμαίων ἐργατῶν κεφάλαια προωρισμένα διὰ παραγωγικὴν δαπάνην.

Ἡ ἀποτυχία τῶν μέτρων τούτων ἐνέπνευσε
μεγαγχολικὰς προρρησεις περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ
γάμου, τινὲς τῶν ὁποίων δὲν φαίνονται στε-
ροῦμεναι βάσεώς τινος. «Ἡ τάσις τοῦ νεω-
τέρου πολιτισμοῦ, γράφει ὁ Δούγκελμαν εἰς τὴν
«Κοινωνικὴν Στατιστικὴν», δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ
ὑπὲρ τοῦ γάμου. Ἡ ζωὴ ἐξοικειοῦται εἰς με-
γαλειτέρας ἀπολαύσεις, ὅσον συγχρόνως περι-
οριζέται τὸ πεδίον τῆς ὕλικῃς παραγωγῆς. Ἡ
Εὐρώπη εἶνε πλέον πυκνὰ κατοικημένη. Δια-
σκορπίζει κατ' ἔτος τὸ περίσσευμά της διὰ τῶν
ὠκεανῶν εἰς ἄλλας μακρινὰς χώρας. Μέχρι τοῦ
1800 εὗρισκοντο εἰς τὰς ἄλλας Ἡπείρους 10
ἐκατομμύρια εὐρωπαῖοι, σήμερον ὁ ἀριθμὸς
ὑπερβαίνει τὰ 100 ἐκατομμύρια. Ἀπὸ τὸ ἄλλο
μέρος καὶ αἱ νεώτεροι κοινωνικαὶ ἰδέαι συν-
τελοῦν εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ γάμου, ἰδίως ἡ
ὑπερτροφικῶς ἀναπτυχθεῖσα συναίσθησις τῆς
ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς οὐτιλι-
ταρισμοῦ καθὼς καὶ ἡ ταχέως συντελουμένη
μεταβολὴ τῶν κοινωνικῶν ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁ-
ποίους εὗρίσκεται σήμερον ἡ γυνὴ εἰς τὴν κοι-
νωνίαν. Ἐὰν παρατηρεῖται αὔξησις τοῦ πλη-
θυσμοῦ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐπιλέγει ὁ
Δούγκελμαν, αὕτη δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὸν
ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων, ὅσον εἰς τὴν μείω-
σιν τῆς θνητότητος διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν
ἀνακαλύψεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανό-
νων τῆς ὑγιεινῆς». Εἰς τὰς ἰδέας ταύτας τοῦ
Δούγκελμαν ἀντιστρατεύονται αἱ πεποιθήσεις

ἄλλων κοινωνιολόγων, οἱ ὅποιοι παρατηροῦν
ὅτι καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀφηρέθη ἀπὸ τὸν γάμον ἡ
ἔννοια τοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου καὶ προσ-
εδόθη κατ' οὐσίαν χαρακτὴρ πολιτικοῦ συμ-
βολαίου, δὲν ἐξέπεσεν ἡ ἡθικὴ ἰδέα καὶ δὲν
περιορίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων, οὔτε ἐπη-
κολούθησε μεγαλειτέρα ἀναλογία διαξυγίων.
Εἰς τὰς ἰδέας δὲ τοῦ Δούγκελμαν περὶ τῶν με-
γάλων ὑλικῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸν
νέον πολιτισμὸν παρουσιάζει ἡ ζωή, παρατη-
ροῦν οἱ ἀντιφρονοῦντες ὅτι αἱ γυναῖκες πλέον
ἔλαβαν θέσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς παραγωγῆς
καὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, ὅπως ἄλλοτε,
ἄδρανεις σύντροφοι, ἀλλ' ἀπεναντίας παράγον-
τες πρὸς ἀνακούφισιν τῶν βάρων τοῦ γάμου.

Ἡ θεωρητικὴ συζήτηςις φέρει πολὺ μακρὰν καὶ ἀπολήγει εἰς ἔρευναν λεπτομερειῶν πέραν τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ζητήματος. Ὑγιεστέρα φαίνεται ἡ σκέψις τῶν κοινωνιολόγων, οἱ ὅποιοι ἀναγνωρίζοντες τὴν ἑξ ἐμφύτου αἰσθήματος ὑπαγορευομένην ἰδέαν τοῦ γάμου, ἐπιζητοῦν τὴν ἀποσόβησιν τῆς κρίσεως δι' ἄλλων μέσων παρὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν. Τὰ προτεινόμενα μέτρα εἶνε γενικά, ἐμμέσως δυνάμενα νὰ ἐπιδράσουν, ὅπως κατὰλληλος ἀγωγή καὶ παιδεύσεις, ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς, ἐνίσχυσις τῆς γυναικείας δρασεως, ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως, φορολογικὸν σύστημα εὐνοϊκὸν τῆς γενεργικῆς παραγωγῆς καὶ περιορισμὸς τῆς στοασιωτικῆς θητείας.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς, θὰ συντελέσῃ ὅπως περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ νυμφευθοῦν ἢ δὲν ἀντέχουν ὕστερον εἰς τὰ βάρη τοῦ γάμου. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς γυναικείας δρασεως θὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναικα τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον διὰ τὸν γάμον καὶ θὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀφορήτου παθητικῆς καταστάσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς σπουδαία ἐργασία δύναται νὰ γείνη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπου εἶνε πάρα πολὺ περιορισμένον τὸ στάδιον τῆς γυναικείας ἐργασίας καὶ ἰδίως πολὺ μωραὶ προλήψεις ἐπικρατοῦν ἀκόμη περὶ τῆς ἐργαζομένης γυναικός.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως ἐπιδείχθη ἐπίσης ὅτι ὑποβοηθεῖ τὸν γάμον. Εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας περισσότερον καὶ ταχύτερον ἀνεπτύχθησαν τὰ ταμιευτήρια, ὅπως εἰς τὴν Δανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γερμανίαν, τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Γαλλίαν, παρατηρήθη ἀνάλογος σχεδὸν καὶ ταυτόχρονος αὐξησις τοῦ

ἀριθμοῦ τῶν γάμων. Εἶνε δὲ προφανὴς ἡ ἐπί-
δρασις τῆς ἀποταμιεύσεως ἐπὶ τοῦ γάμου, διότι
ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τοῦ γάμου εἶνε τὸ
πρῶτον κεφάλαιον. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως
αὐτῆς ὑστερεῖ σημαντικῶς ἡ Ἑλλάς. Οὔτε κἂν
ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα λαϊκὰ ταμιευτήρια
ἢ ταχυδρομικά, ἐνῶ καὶ εἰς τὴν Κρήτην λει-
τουργεῖ τοιοῦτον, κατὰ ἑκατοντάδας δὲ ἀριθ-
μοῦνται τὰ ταμιευτήρια τῶν ἄλλων χωρῶν. Αἱ
Τράπεζαι μόνον ἐκελοῦν ὑπηρεσίαν ταμιευτη-
ρίου, ἀλλ' αἱ καταθέσεις εἶνε μικραὶ καὶ ἐνῶ
εἰς τὴν Δανίαν αἱ καταθέσεις τῶν ταμιευτη-
ρίων ἀναλογοῦν πρὸς 389 φράγκα κατ' ἄτο-
μον ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, καὶ εἰς τὴν Ἑλ-
βετίαν 325, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν 188, καὶ εἰς
τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας 156, καὶ εἰς τὸ Βέλ-
γιον 154, καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν 110, καὶ εἰς τὴν
Ἰταλίαν 68 φράγκα. εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε κἂν
3 δραχμαί, τοῦτέστι κἄτι ὀλιγώτερον τῆς Σερ-
βίας καὶ κἄτι περισσότερον τῆς Βουλγαρίας.

Ἄλλο μέτρον ὑποβοηθητικὸν τοῦ γάμου εἶνε φορολογικὸν σύστημα εὐνοϊκὸν τῆς παραγωγῆς. Δυστυχῶς σήμερον εἰς τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον καὶ ὁ βαρύτερον σχετικῶς φορολογούμενος εἶνε ὁ γεωργός. Ἀποτέλεσμα τῆς βαρείας αὐτῆς καὶ δυσαναλόγου φορολογίας εἶνε ὅτι υποβοηθεῖται ἡ μεταναστευσις καθὼς καὶ τὸ ρεῦμα τῆς κινήσεως ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις, δηλαδὴ ἡ βαθμιαία μετατροπὴ τοῦ ἀγροτικοῦ εἰς ἀστι-

κὸν πληθυσμόν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶνε
δυσμενὲς διὰ τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ
ἐπομένως διὰ τὸν γάμον διότι μεταξὺ τοῦ ἀ-
γροτικοῦ πληθυσμοῦ οἱ γάμοι περισσότεροι
καὶ γονιμώτεροι εἶνε.

Τέλος προτείνεται ὁ περιορισμὸς τῆς στρα-
τιωτικῆς θητείας καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς ποινῆς
τῶν ἀνυποτάκτων. Ἡ μακροχρόνιος θητεία τεί-
νει νὰ καταργηθῇ εἰς πάντα τὰ κράτη καὶ νὰ
περιορισθῇ εἰς μονοετῆ. Ἡ συνέπεια καὶ τού-
του καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ γάμου εἶνε ἀναμ-
φισβήτητος, διότι οἱ χωρικοὶ νυμφευόμενοι
συνήθως εἰς νεωτέραν ἡλικίαν τῶν ἀστῶν, συγ-
κρατοῦνται τώρα ἐκ τοῦ κωλύματος τῆς διε-
τοῦς θητείας. ἀπομακρυνόμενοι δὲ ἐπὶ μακρὸν
χρόνον τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἐξοικειοῦνται πρὸς
τὴν ἀστικὴν καὶ ἐπιζητοῦν ἐγκατάστασιν εἰς
τὰς πόλεις, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν ἢ
εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν μέσων τῆς συγκοι-
νωνίας.

Ἡ προτεινομένη ἐλάττωσις τῆς ποινῆς τῶν ἀνυποτάκτων, ἐντὸς λογικῶν πάντοτε ὁρίων, ἀποβλέπει εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς παλιν-
στήσεως τῶν μεταναστῶν ἢ τῆς προσωρινῆς ἐπανόδου αὐτῶν μὲ τὸν σκοπὸν νυμφεύσεως, ὥς τοῦτο συχνὰ παρατηρεῖται.

Δι' ὅλων τῶν μέτρων τούτων δύναται νὰ ἐνισχυθῇ ὁ γάμος καὶ νὰ κατορθωθῇ ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, — ἡ λύσις τοῦ ὀδυνηροῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον θὰ παρουσιάσῃ ἡ ἐπαύριον τῆς νέας ἀπογραφῆς.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΣΑΝΑΓΑ

— ἀπὸ τὸ μορλακικὸν —

Τί ν' ποῦ ἀσπρίζει κάτω ἐκεῖ σιὰ χλωρὰ δάση;
 Νᾶναι τάχα χιόνι αὐτό; ἢ νᾶναι κύκνοι;
 Χιόνια νᾶτανε, θὲ νά εἶχαν πάλι λυώση,
 κύκνοι νᾶτανε, θὲ νά ἤθελαν πετάξῃ.
 Χιόνια δὲν εἶναι, δὲν εἶναι οὔτε κύκνοι,
 εἶναι τοῦ Ἀσάν ἀγὰ οἱ ἀσπρες οἱ τέντες,
 κι' αὐτὸς κοίτεται σιὰ ροῦχα λαβωμένος.
 Ἦλθαν νὰ τὸν δοῦν ἡ μάνα κ' ἡ ἀδελφή του
 ντροπαλὴ ἡ γυναῖκα του ντηριέται νᾶλδῃ.

Κι ὅταν ἔδωσε κ' ἔγειαναν οἱ πληγές του,
 στήν πιστὴ γυναῖκα του μηνάει νὰ ποῦνε:
 « Μὴ με καρτερᾷς πιά μῆτε σιὸ παλάτι,
 σιὸ παλάτι μου, καὶ μῆτε σιὸν δικούς μου. »

Τᾶκουσε ἡ πιστὴ αὐτὰ τὰ σκληρὰ λόγια
 ἀποσβολώθηκε καὶ σπάρραξε ἡ καρδιά της.
 Ἀκούει πατήματα στήν πόρτα ἐμπρὸς ἀλόγου
 καὶ λογιάζει ὁ Ἀσάν ὁ ἄντρας της πῶς ἦλθε
 σιὸ πυργὶ πετᾷ γιὰ νὰ ριχτῇ μπροστά του,
 τρέχουν πίσω της οἱ δυὸ καλές της κόρες
 τῆς φωνάζουνε καὶ δάκρυα πικρὰ χύνουν:
 « Δὲν εἶναι τοῦ Ἀσάν τοῦ ἀφέντη μας ὁ μαῦρος,
 ὁ Πιντόροβις εἶν' ὁ ἀδερφός σου ποῦ ἦλθε. »

Πίσω τοῦ Ἀσάν γυρίζει ἡ γυναικοῦλα
 πέφτει σιὸ λαιμὸ ἡ δόλια τοῦ ἀδερφοῦ της:
 « Δὲ ντροπῇ, ἀδερφέ, ντροπῇ τῆς ἀδερφῆς σου
 καὶ μᾶπόδιωξε πέντε παιδιῶνε μάνα! »

Λόγο ὁ ἀδερφός καὶ σέρνει ἀπὸ τὸν λόλφο,
 μὲς σὲ κραμουζὶ μετάξι τυλιγμένο,
 συννημένο τὸ χαρτὶ τοῦ χωρισμοῦ των,
 ὅτι: νὰ γυρνᾷ στῆς μάνας της τὸ σπίτι
 νᾶναι λεύτερη νὰ πάρῃ ἄλλον ἄντρα.

Βλέπει τὸ πικρὸ χωρισοχάρτι ἐκείνη
 καὶ φιλάει τὰ δυὸ τὰγόρια της σιὰ μάτια,
 τὶς δυὸ κόρες της σιὰ μάγουλα φιλάει.
 Μ' ἀπ' τὸ βυζανιάρικο μέσα στήν κούνια
 ἄχ! δὲν μπόραγε ἡ πικρὴ νὰ ξεκολλήσῃ.

Μὰ τὴν ξεκολλάει ὁ ἀπὸν ὁ ἀδερφός της
 καὶ σπουδαχτικὰ τὴν παίρνει ἐπάνω σιὸ ἄτι
 κ' ἔτσι βιάζεται μὲ τὴ φτωχιά γυναῖκα
 ἴσα σιὸ ψηλὸ τὸ πατρικὸ του σπίτι.

Λίγος πέρασε καιρός, κἂν ἑπτὰ μέρες
 λίγος μὰ ἔσωνε πολλοὶ τρανοὶ ἀρχόντοι
 τὴν κερά ζητοῦν, σιὴ λύπη τῆς χηρεῖας της,
 τὴν κερά ζητοῦν γυναῖκα νὰ τὴν κάμουν
 κι ὁ τρανύτερος εἶναι ὁ κατῆς τοῦ Ἰμόσκη.

Κλαίγεται ἡ κερά καὶ λέει τοῦ ἀδερφοῦ της:
 « Ἔτσι νὰ χαρῆς τὴ ζωὴ σου, σὲ ξερκίζω
 μὴ με δῆγῃς πιά γυναῖκα σ' ἄλλον ἄντρα,
 μὴν ξανταμώσουμε μὲ τὰ γλυκά μου
 τὰ φτωχὰ παιδιὰ καὶ ραγιστὴ ἡ καρδιά μου. »

Μὰ τὰ λόγια της δὲ γράφει ὁ ἀδερφός της,
 θέλει σιὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη νὰ τὴ δώσῃ
 καὶ ξανὰ ἡ καλὴ παρακαλεῖ καὶ λέει:
 « Στείλε, ἀδερφέ, ἓνα κἂν στείλε φύλλο
 μὲ τὰ λόγια αὐτὰ γιὰ τὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη:
 Φιλικὰ σὲ χερετᾷ ἡ νέα χήρα
 καὶ μιὰ χάρη ταπεινὰ θὰ σοῦ ζητήσῃ,
 σάν σε προβοδήσουνε σὲ μᾶς οἱ σκλάβοι
 ἓνα βέλο νὰ μοῦ φέρῃς ὡς τὰ πόδια
 γιὰ νὰ σκεπαστῶ μπρὸς ἀπ' τοῦ Ἀσάν τὸ σπίτι
 καὶ νὰ μὴν τὰ ἰδῶ τὰ μαῦρα τὰ ὀρφανὰ μου. »

Πῆρεν ὁ κατῆς δὲν πῆρε αὐτὸ τὸ γράμμα
 καὶ τοὺς σκλάβους του ὅλους εὐθὺς μαζεῦει,
 καὶ ξεκίνησε τὸ δρόμο γιὰ τῆς νύμφης,
 φέροντας μαζί τὸ βέλο ποῦ ζητοῦσε.

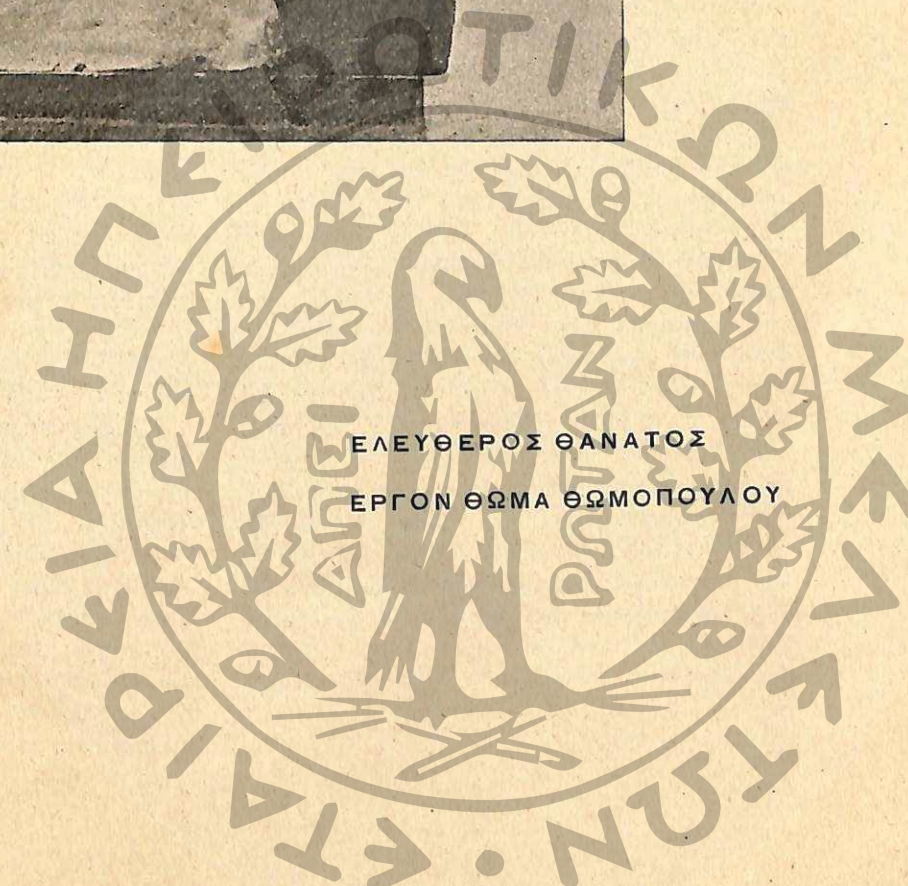
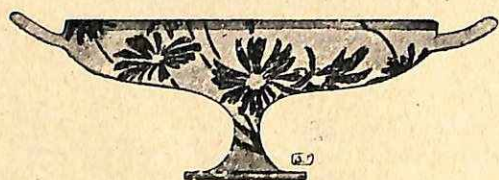
Φτάνει μὲ χαρὲς σιὸ σπίτι τῆς ἀρχόντισ
 μὲ χαρὲς μαζί της ξεκινάει ἀπ' τὸ σπίτι.

Μὰ ὅταν σίμωσαν στοῦ Ἀσάνη τὸ παλάτι
 εἶδαν τὰ παιδιὰ τῇ μάννα ἀπὸ πάνω.
 καὶ τῆς κρᾶζοννε «Ἐλα στὸ σπῖτι πίσω
 ἔλα τὸ βραδὺ νὰ φᾶς ψωμὶ μαζί μας!»
 Θλιβερὰ γρικᾷ τὰ λόγια τους ἡ μάννα
 κ' ἔτσι γύρισε καὶ λέει τοῦ ἄρχοντά της:
 «Ἄφες νὰ σταθοῦν ἡ συνοδεία καὶ τᾶτια
 λίγο νὰ σταθοῦν στήν πόρτα τῶν παιδιῶ μου
 καὶ χαρίσματα νὰ κάμω στὰ μικρά μου.»

Κ' ἔτσι σταματοῦν στήν πόρτα τῶν παιδιῶ της,
 καὶ χαρίσματα χαρίζει στὰ φτωχὰ της
 χρυσοκέντητα σιτάγوريا της σιβάλια,
 καὶ φορέματα μακριὰ χρυσὰ στίς κόρες
 καὶ στὸ βρέφος της, τὰ βρόηθο μὲς στήν κούνια,
 ἄλλο φόρεμα γιὰ ὅταν θὰ μεγαλώσῃ.
 Τᾶβλεπε ὁ Ἀσάν παράμερα ὁ πατέρας,
 πολὺν βούρκωσε καὶ κρᾶζει τῶν παιδιῶ του:
 «Πίσω ἐλάτε ἐδῶ, γλυκὰ φτωχὰ παιδιὰ μου,
 κ' ἔγινε ἡ καρδιά τῆς μάννας σας ἀτσάλι,
 κλείδωσε σφιχτὰ καὶ πιά δὲ νοιώθει σπλάχνος.»

Τᾶκουσεν αὐτὰ τοῦ Ἀσάν ἀγὰ ἡ γυναῖκα,
 πέφτει κατὰ γῆς χλωμὴ βροντᾷ στὸ χῶμα
 κ' ἡ ψυχὴ πετᾷ μὲς ἀπ' τὰ μαῦρα στήθια
 ὅταν τὰ παιδιὰ της εἶδε νὰ τὴ φεύγουν.

μεταφρ. Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ *

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ζ. Α. Παπαντωνίου.

Έχω την ιδέα ότι και αυτό το ερώτημά σας έπρεπε να λείπη. Δεν είναι καιρός να καταστροφούν τα διάφορα διότι ποῦ αναγκάζουν τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον νὰ γράφῃ τὴν δημοτικήν, ἢ νὰ πλησιάζῃ πρὸς αὐτὴν μετὰ αἰσθήσεις του γεμάτας δίψαν διὰ νέαν γλῶσσαν. Ἄλλως τε τὸ αἰσθητικὸν διότι, τὸ ὁποῖον ὑποθέτω ὅτι ἀναγκάζει ὅλους νὰ κάμνουν αὐτὸ ποῦ κάμνουν, δὲν λέγεται. Ὁ λόγος εἶνε αἰσθητικός. Ἀρκεῖ. Αὐτὸ εἶνε ὅλον, καὶ αὐτὸ δὲν ἔχει ἀπολογία.

Ἀπέναντι τῆς ἀπολογίας ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰς γραμμὰς ἑνὸς διηγήματος γραμμένου εἰς νέαν γλῶσσαν, δὲν ἀναγνωρίζω τίποτε ἄλλο. Κανένα ἄρθρον ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς μετὰ πολλὰ καὶ διάφορα διότι, κανέναν γλωσσικὸς πόλεμος, καμμία ὑπενθύμις τοῦ Βηλαρῶ, καμμία γραμματικὴ τῆς δημόδους, δὲν ὠφελεῖ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐνα βιβλίον ὡσὺν τοῦ Φωτιάδου, μίαν ὁμιλίαν ὡσὺν τοῦ γεωπόνου Σταματιάδου, τὰ θεωρῶ μεγάλην πολεμικὴν διότι ἔχουν ἀναβλύσει ἀπὸ τὴν αἴσθησιν. Ἀλλὰ μίαν γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς τοῦ κυρίου Ροντάκη, ὁ ὁποῖος ἐπετσόκοψε μετὰ ἕνα σουγιᾶν τοὺς ὅρους τῆς γραμματικῆς τοῦ Δραΐκη καὶ τοὺς ἔκαμε δημοτικούς, ἢ τοὺς μετέφρασεν (ἀποβολὴ-ἀπορρίξιμος) ὦ, κύριέ μου, αὐτὰ τὰ θεωρῶ ἀστείωτα! Δὲν εἶνε ἀγὼν αὐτὸς ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς. Εἶνε δημοτικὸς δασκαλισμός, ὁ ὁποῖος θὰ χαντακώσῃ μετὰ τὰ δόγματα ὅ,τι ἐδημιούργησαν οἱ ἄλλοι μετὰ τὴν ψυχὴν των. Δάσκαλος ὁ κ. Πάλλης, δάσκαλος ὁ κ. Ἐφταλιώτης. Δάσκαλος κατήντησε καὶ ὁ κ. Ψυχάρης μετὰ τοὺς διαγωνισμοὺς του, μετὰ τοὺς ὁποῖους κάμνει γλωσσολόγους τὰ παιδιὰ ποῦ θὰ ἡμποροῦσαν ἴσως νὰ γράφουν ἕνα διήγημα εἰς τὴν δημοτικὴν, προτιμώτερον ἀπὸ μίαν στοιβαν γραμματικῶν καὶ λεξικῶν. Οἱ ἐπαναστατικοὶ καὶ οἱ τυραννικοὶ τρόποι τῆς ἐπιβολῆς τῆς δημόδους, εἶνε ἐκεῖνοι ποῦ τὴν χαντακώ-

νουν. Ἡ αἴσθησις αὐτοῦ τοῦ ὥραίου δὲν μπαίνει στὸν ρωμὴν μετὰ τὴν γροθιά ποῦ τοῦ καταφέρει ὁ κ. Πάλλης. Τοῦ δικαστοῦ κ. Στελλάκη τὸ διάβημα ἦτο ἀπὸ τὰ γενναῖα καὶ τὰ δυνατά, ἀλλὰ ἡ δημοτικὴ βέβαια δὲν ἐκέρδισε τίποτε. Ἴσως ἔχασε.

Ἐγὼ ἕνα πόλεμον μόνον ἀναγνωρίζω κατὰ τῶν ἀπολιθωμένων κρανίων ποῦ ἐμποδίζουν τὸ ρεῦμα τῆς γλῶσσης. Τὸ νὰ γράφεται ἡ δημοτική. Ἀλλὰ νὰ γράφεται καὶ νὰ ἦνε γλῶσσα. Ἡ νὰ ἦνε ἁρμονικὴ, λιτὴ, ἀνδρική ἡμπορῶ νὰ εἰπῶ, διότι ὑπάρχουν καὶ συγγραφεῖς μας ποῦ μιλοῦν μετὰ τὴν ἀδυναμίον γυναικείας φράσεως, συνθετικὴ ὅπου πρέπει, διότι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τῆς ἀναισθησίας μετὰ τὴν ὁποῖαν γράφεται εἶνε καὶ ἡ κατάχρησις αὐτῆς τῆς λεπτοτάτης τέχνης τῆς συνθέσεως, ἢ ἂν δὲν ἔχῃ αὐτὰ τὰ μεγάλα στοιχεῖα νὰ περιμένωμεν τοὺς συγγραφεῖς ποῦ θὰ τὰ παρουσιάσουν. Ἡ πεζογραφία εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ἔχει γίνῃ ῥητορική. Διαβάζω διηγήματα συγγραφέων πρωταγωνιστῶν εἰς τὸ δημοτικὸν ζήτημα, τὰ ὁποῖα ὠρισμένως μοῦ παρουσιάζουν στραγγαλισμένην αὐτὴν τὴν δροσερὰν αἴσθησιν τοῦ νεογλωσσικοῦ ὥραίου. Καὶ τότε ἀναζητῶ τὸν Παπαδιαμάντην, ὡς τὸν μόνον ποῦ δὲν τὸν ἐβασάνισεν ἡ γλῶσσα, τὸν μόνον ποῦ μιλεῖ ἡσύχως καὶ ζωγραφίζει ἡσύχως, ἔχων νόμους ἁρμονίας μετὰ τοὺς ὁποῖους ὁ βυζαντινισμὸς καὶ ὁ δημοτικισμὸς τῆς φράσεως του βγάζουν τὴν ἰδίαν μουσικὴν. Καὶ ἀναζητῶ τὸν Καρχαβίτσαν τοῦ ὁποῖου ἡ γλῶσσα ἔχει εἶδος, διὰ νὰ τὰ εἰπῶ ἀρχαῖα.

Ὁ Χατζηδάκης ὅταν ἀνεγνώριζε τὸν ἐπιστημονικὸν σχηματισμὸν τῆς νέας γλῶσσης εἶπε κατὰ τι ἀκλόνητον «Νὰ μὴ λησμονήσουν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς δημοτικῆς ὅτι ἡ δημοτικὴ θὰ ἐπικρατήσῃ μόνον μετὰ συγγραφεῖς». Μικρὰ καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐποχὴν μεταποίησις τῶν λόγων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ παύσουν νὰ ἦνε σοφοί, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα: Ἡ νέα γλῶσσα ὅπως γράφεται αἰσθητικῶς, πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ αἰσθητικῶς. Οἱ ἀπερίσκεπτοι ἐπαναστάται τῆς δημοτικῆς, οἱ δάσκα-

λοι τῆς δημοτικῆς, οἱ γραμματικογράφοι τῆς δημοτικῆς, πρέπει νὰ τεθοῦν κατὰ μέρος. Χρειάζονται μόνον συγγραφεῖς, ἀλλὰ συγγραφεῖς ποῦ θὰ γράφουν γλῶσσαν ἀληθινήν, καὶ ὄχι ῥητορικὴν, μεταφρασμένην, δασκαλικὴν, ἢ κοιμμένην ἀπὸ τὴν καθαρεύουσαν μετὰ τὸν σουγιᾶ.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Αὔρα Δρακοπούλου.

Ἄγνοῶ εἰς ποίαν ἐκ τῶν δύο σειρῶν πρέπει ν' ἀπαντήσω. Βεβαίως ἀνῆκω πολὺ περισσότερον εἰς τὸ ἀναγινῶσκον παρὰ εἰς τὸ γράφον κοινόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχει καὶ πολὺ περισσότεραν σπουδαιότητα ἢ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὴν ἀποψιν ἐκείνου ποῦ γράφει, διὰ τοῦτο ἐπροτίμησα ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν πρώτην.

1) Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν γ' τρόπον. Ἡ αἰσθητικὴ ἀνάγκη ἐπὶ τῆς ὁποίας βασιζομαι ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ θεωρητικῶν λόγων.

2) Ὅχι πάντοτε. Τὰ πρῶτα μου δοκίμια ἔγραφα εἰς ἀμιγῇ καθαρεύουσαν, ἐπηρεασμένη ἀκόμη ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σχολείου. Κατόπιν—ὅπως συνήθως συμβαίνει—ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἐπῆγα εἰς τὸ ἄλλο, διὰ νὰ φθάσω εἰς τὸ σημεῖον ὅπου εὐρίσκομαι τώρα.

3) Βεβαίως. Ἐν τούτοις ποτὲ δὲν φθάνω εἰς τὰ ἄκρα. Εἰς τὰ κυρίως δημιουργικὰ ἔργα, εἰς περιγραφὰς τῆς ζωῆς, τῶν αἰσθημάτων τῶν πράξεων, εὐρίσκω τὴν δημοτικὴν ἀπείρως καταλληλοτέραν. Ὅπου κυριαρχοῦν ἀφηρημέναι ἰδέαι, ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι, ἀναγκάζομαι νὰ μεταχειρίζομαι τὴν καθαρεύουσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀμιγῇ.

4) Δὲν πιστεύω νὰ κατέχωμαι πολὺ ἀπὸ θεωρητικὰς ἰδέας ὅταν γράφω. Γράφω εἰς τὴν δημοτικὴν ὅταν μοῦ χρειάζεται περισσότερον χρῶμα καὶ ἔκφρασις, εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ὅταν μοῦ χρειάζεται περισσότερα τάξις καὶ κυριολεξία.

5) Δὲν ἐπρόσεξα ποτὲ εἰς τὸν προφορικόν μου λόγον, διότι δὲν τὸν ἀκούω. Δὲν εἰμπορῶ ν' ἀκούσω τὸν ἑαυτόν μου ὅταν ὁμιλῶ. Ἐνῶ ὅταν γράφω, τὸ σπουδαιότερον κριτήριον, ἐκείνο τὸ ὁποῖον μετὰ κάμνει νὰ ἐκλέγω αὐτὴν

ἢ ἐκείνην τὴν λέξιν, πρὸ πάντων ὅμως αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν τύπον εἶνε ἡ ἀκοή.

6 καὶ 7) Δὲν εἶμαι διόλου εὐχαριστημένη. Θὰ ἤθελα νὰ εὕρισκα τὰ προσόντα τοῦ α' καὶ β' τρόπου εἰς ἕνα τρόπον ὁμοιόμορφον. Ἦθελα τὴν τάξιν καὶ τὴν κυριολεξίαν τῆς καθαρεύουσας ἐνωμένας μετὰ τὴν ἐκφραστικότητα τῆς δημοτικῆς. Ἦθελα νὰ ἔχῃ φόρμας ὁ γραπτὸς λόγος, τὴν ὁποῖαν στερεῖται ὁ γ' τρόπος ὁ μᾶλλον ἱκανοποιητικῶς συνενώνων τὰ προσόντα τῶν δύο ἄλλων.

8) Τὴν ἱστορικὴν γραφὴν βεβαίως, διότι ἡ λέξις ἔχει καὶ ὀπτικήν μορφήν, τὴν ὁποῖαν κανεὶς σοβαρὸς λόγος δὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ μεταβάλλωμεν. Καὶ πᾶσα μεταβολὴ πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ πολὺ σοβαροῦ λόγου. Τὸ ἐπιχειρημα τῆς εὐκολίας ἔχει ἰσχύον μόνον διὰ τοὺς τεμπέληδες. Κάθε ὥραϊον πρᾶγμα εἶνε ἀντάξιον τοῦ κόπου τὸν ὁποῖον μᾶς δίδει διὰ νὰ τὸ μάθωμεν, καὶ ἡ γλῶσσα μας ἔχει ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ ξαναγίνῃ ὥραϊα.

ΑΥΡΑ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Κ. Ράδος.

Γράφω εἰς τὴν ἐλευθέραν μικτὴν μετὰ πεποιθήσιν ὅτι εἰς αὐτὴν γίνομαι καταληπτότερος εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου καὶ σχεδὸν πλέον δὲν ἀρχαίζω καὶ δὲν διασπῶ τὸ κείμενόν μου διὰ μακαρονισμῶν. Μεθ' ὅλα ταῦτα, ὅταν γράφω ἱστορίαν ναυτικὴν ἢ ἄλλο τι ναυτικὸν ἀναλαμβάνω ὀλίγον πάλιν μορφήν σχολαστικὴν ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου τοῦ ὁποῖον μᾶς ὑποβάλλει Β. Δ. καὶ τοῦ ὁποῖου συγγραφεῖς εἶνε ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὁ Παλάσκας καὶ ὁ Κουμαλᾶς, αἰχμάλωτοι τοῦ κλασικισμοῦ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζομαι τοὺς ὅρους τοὺς ὁποῖους αὐτοὶ ἔταξαν.

Ἐκτὸς τῆς αἰσθητικῆς ἀνάγκης ἡ ὁποία μετὰ ὠθεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ὁμιλουμένης βασιζομένην ἐλευθέραν μικτὴν, ἀκολουθῶ καὶ τὴν θεωρίαν καθ' ἣν αὕτη μόνη θὰ μᾶς δώσῃ μετὰ τὸν καιρὸν μίαν γλῶσσαν φιλολογικὴν ἀπὸ τὰς καλλιτέρας.

Συγχάριζα διὰ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὠφελίμου αὐτῆς ἐρεῦνης.

Κ. ΡΑΔΟΣ

ΑΡΜΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Μιά πηγή, πάνω στο βουνό Μαντζούρ,
Τρέχει κάτω απ' τή φουντωμένη ιτιά.
'Απ' τὸ στόμα τὸ ἀσημένιο
Πέφτει τὸ νερὸ μέσ' τῇ μαλαματένια γούρνα.

Δυὸ ὁμορφες μελαχρουῆς
Ἦρθαν, τίς στάμνες νὰ γεμίσουν.

— Δυὸ παλληκάρια, γεροὶ σὰν ἀθληταί,
Πέρασαν ἐκεῖθε καβαλόρηδες.

— Μικροῦλα, σὰ νειάτα τοῦ ἀδερφοῦ σου!
Χῦσε μου μιὰ στάλα ἀπ' τῇ στάμνα σου.

— Τὸ νερό μου κρύο δὲν εἶναι, εἶναι ζεστό!
Πέθαναν πολλοὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη μου.

— Χῦσε μου μιὰ στάλα, νὰ πιῶ κι' ἄς πεθάνω κ' ἐγώ,
Κι' ἄς πῶ πῶς ποτὲ δὲ μ' ἐγέννησε ἡ μάνα μου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ

Σφίγγεται τοῦ ξενητεμένου ἡ καρδιά.
Ἡ ζωὴ του λυώνει.
Στὸν πόνο τῆς καρδιάς του
Ραγίζουν καὶ οἱ πέτρες.
Σὰν θέλῃς νὰ καταρασθῇς κανένα,
Πές του «Νὰ ξενητευθῇ!»
Τὸ βουνὸ προσκέφαλό του νά'χῃ
Στὴν ἄμμο νὰ κοιμάται.
Μὲ τὴν ἀνάμνησι τῆς πατρίδας του
Ἡ ζωὴ του ὅλη νὰ πικραίνεται».

Ἡ καρδιά μου εἶναι σὰν ραγισμένη στάμνα.
Τοῦ κάκου χύνω νερό, δὲ γεμίζει.
Κάθε πουλὶ βροῖκε τὸ ταῖρι του,
Ἐγὼ εἶμαι ὁλομόναχος.
Κάθε πέτρα σταμάτησε στὴ θέσι της,
Ἐγὼ πάντα γυρίζω.

μετάφρασις Κ. Μ.

ΕΣΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ

ΙΝΔΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Κάποτε, ἐνῶ αἰθρία ἦτο ἡ νύξ ὑπὸ τὴν παν-
σέληνον, ὁ σοφὸς καὶ μέγας Κρισνὰ περι-
έπεσεν εἰς βαθείας σκέψεις καὶ εἶπε·

— Ἐνόμιζα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο τὸ ωραιό-
τερον τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων, — ἀλλὰ ἐπλανώμην.
Ἰδοὺ ἄνθος λωτοῦ ταλαντευόμενον ὑπὸ τὴν
αὔραν τῆς νυκτός. Πόσον ὁ λωτὸς αὐτὸς εἶνε
ὠραιότερος ὅλων τῶν ὄντων! Τὰ πέταλά του
ἡνοῖξαν ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος τῆς σελή-
νης — καὶ δὲν ἤμπορῶ ν' ἀποσπάσω ἀπ' αὐ-
τοῦ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

— Ὅχι, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ παρόμοιον
μεταξὺ τῶν θνητῶν, ἐπανέλαβε μετὰ στεναγμοῦ.
Μετ' ὀλίγον ἐσκέφθη·

— Διατί ἄραγε δὲν θὰ ἡδυνάμην, ἐγὼ ὁ
θεὸς νὰ φέρω εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς δυνά-
μεως τῆς θελήσεώς μου ὃν τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὅ,τι εἶνε ὁ λωτὸς μεταξὺ
τῶν ἀνθέων; Ἄς γίνῃ οὕτως πρὸς μεγάλην
χαρὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς. Λωτέ, λάβε
τὴν μορφήν παρθένου καὶ ἔλθε ἐνώπιόν μου.

Τὸ ὕδωρ ἐρρυτιδώθη ἐλαφρῶς ὥς νὰ προσ-
έψαυσεν αὐτὸ πτέρυξ χελιδόνος· ἡ νύξ ἔγεινεν
ἐτι αἰθριωτέρα, ἡ σελήνη ἔλαμπεν ἰσχυρότε-
ρον εἰς τὸν οὐρανόν, τὰ πτηνὰ ζωηρότερον
ἐκελάδησαν· ἀλλ' ἔξαφνα τὸ πᾶν ἐσίγησε, διότι
τὸ θαῦμα ἐπετελέσθη.

Ὁ λωτὸς προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην μορ-
φήν καὶ ἵστατο ἐνώπιον τοῦ Κρισνὰ.

Καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔμεινεν ἔκθαμβος ἀπὸ
τὸ κάλλος του.

— Ἦσο τὸ ἄνθος τῆς λίμνης, εἶπε· ἔσο ἀπὸ
τοῦδε τὸ ἄνθος τῶν λογισμῶν μου. Ὁμῖλει.

Ἡ νεᾶνις ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ ὅσφ σιγὰ ψι-
θυρίζουν τὰ λευκὰ πέταλα τοῦ λωτοῦ ὅταν τὰ
φιλῇ ὁ ζέφυρος τοῦ θέρους.

— Κύριε, μὲ μετεμόρφωσες εἰς ὃν ἔμψυχον
ποῦ διατάσσεις νὰ ζῶ τοῦ λοιποῦ; Ἐνθυμή-
σου, Κύριε, ὅτι ὅταν ἦμουν ἄνθος ἔφριссον
καὶ συνέστελλον τὰ φύλλα μου εἰς ἐκάστην
πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐφοβούμην, Κύριε, τὰς
θυέλλας καὶ καταιγίδας, τοὺς κεραυνοὺς καὶ
τὰς ἀστραπὰς — ἐφοβούμην καὶ αὐτὰς τὰς καυ-
στικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Μὲ διέταξες νὰ γίνω
ἡ προσωποποίησις τοῦ λωτοῦ, καὶ διετήρησα

τὴν προτέραν μου φύσιν· τώρα φοβοῦμαι, Κύ-
ριε, τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς. . . Ποῦ
θὰ μὲ διατάξῃς νὰ ζήσω;

Ὁ Κρισνὰ ὕψωσε πρὸς τοὺς ἀστέρας τοὺς
ὀφθαλμούς του, ὀφθαλμούς σοφοῦ, ἐσκέφθη ἐπ'
ὀλίγον καὶ ἠρώτησε.

— Θέλεις νὰ ζήσῃς ἐπάνω εἰς τὰς κορυφὰς
τῶν ὄρεων;

— Ὑπάρχουν χιόνες ἐκεῖ ἐπάνω, Κύριε· ὁ
ἀήρ εἶνε ψυχρὸς· φοβοῦμαι.

— Ἐ, τότε θὰ σοῦ ἀνεγείρω κρυστάλλινον
παλάτι εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

— Εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν ὑδάτων ζῶσι ἐρ-
πετὰ καὶ τέρατα φοβοῦμαι, Κύριε.

— Θέλεις τὰς χέρσους τὰς ἀτελευτήτους;

— Ὡ! Κύριε, αἱ θύελλαι καὶ αἱ καταιγί-
δες καταστρέφουσι τὰς χέρσους γαίας ὥς ἀγέ-
λαι ἀγρίων θηρίων.

— Τί νὰ σὲ κάμω, ἄνθος ἔνσαρκον; Ἄ!
εἰς τὰ ἐν Ἑλλόρᾳ σπήλαια ζῶσιν ἅγιοι ἐρη-
μίται. . . Θέλεις νὰ ζήσῃς μακρὰν τοῦ κόσμου
ἐντὸς σπηλαίου;

— Εἶνε σκοτεινὰ τὰ σπήλαια, Κύριε· φο-
βοῦμαι!

Ὁ Κρισνὰ ἐκάθησεν ἐπὶ πέτρας καὶ ἐστή-
ριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός. Ἡ νεαρά
παρθένος ἵστατο ὀρθία πρὸ αὐτοῦ τρέμουσα,
περίφοβος.

Ἐν τούτοις ἡ ἡὺς ἤρχισε νὰ φωτίζῃ τὸν
οὐρανὸν πρὸς ἀνατολὰς· νὰ ἐπιχρυσόνη τὰ ὕ-
δατα τῆς λίμνης, τοὺς φοίνικας καὶ τοὺς κα-
λάμους. Τὰ λαλήματα τῶν ροδίνων ἐρωδιῶν,
τῶν γερανῶν, τῶν λευκῶν κύκνων ἐπάνω τῶν
ὑδάτων, τῶν ταῶν καὶ μικρῶν πτηνῶν εἰς τὰ
δάση ἀντήχησαν αἴφνης ἐν χορῷ. Ταῦτοχρόνως
ἀντήχησαν αἱ χορδαὶ αἱ τεταμέναι ἐπὶ θλιβεράς
κόγχης συνοδευόμεναι ὑπὸ ἀνθρωπίνου ἁσματος.

Ὁ Κρισνὰ ἐξημέρη ἀπὸ τῶν σκέψεων του
καὶ εἶπεν.

— Ὁ ποιητὴς Βαλμικὶ χαιρετᾷ τὴν ἀνατο-
λὴν τοῦ ἡλίου.

Ἐν τῷ ᾄμα μετετοπίσθη τὸ ἐκ πορφυρῶν
ἀνθέων παραπέτασμα τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τοὺς
λεπτοὺς κλώνους καὶ ὁ ποιητὴς Βαλμικὶ ἐνε-
φανίσθη εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης.

Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ εἰς γυναῖκα μεταμορφωμένου λωτοῦ ἔπαυσε παίζων. Ἡ θλιβερά κόγχη ἐκύλησε ἀπαλὰ ἀπὸ τῆς χειρὸς του καταγῆς, οἱ βραχίονές του κατέπεσαν παρὰ τὰ ἰσχία, καὶ ἔμεινεν ἀναυδος, ὥς νὰ εἶχε μεταμορφωθῇ ἀπὸ τὸν μέγαν Κρισνὰ εἰς δένδρον.

Ὁ θεὸς ἐχώρη διὰ τὴν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἔργου του ἐκστασιν ταύτην καὶ εἶπε.

— Σύνελθε, Βαλμικί, καὶ ὁμίλει!

Καὶ ὁ Βαλμικὶ ὁμίλησε.

... Τὴν ἀγαπῶ;

Δὲν ἐνθυμεῖτο ἢ μόνον αὐτὴν τὴν λέξιν αὐτὴν μόνον ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ.

Ἡ ὄψις τοῦ Κρισνὰ ἠκτινοβόλησεν αἴφνης.

— Κόρη ἀξιολάτρευτος, εὖρον τόπον ἀντάξιόν σου, ζῆσε ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὁ θεὸς κατέστησε τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ διαφανῇ ὥς κρύσταλλον.

Γαλήνιος ὥς ἡμέρα θέρους, ἥρεμος ὥς τὰ ὕδατα τοῦ Γάγγου, ἡ νεαρὰ κόρη ἀνήρχετο εἰς τὸν ναὸν ὁ ὁποῖος τῇ ὤρισθη.

Ἀλλὰ ὅταν ἔρριπεν ἐντὸς αὐτοῦ βλέμμα ἐταστικόν, αἴφνης ὠχρίασε καὶ ὁ φόβος περιέβαλεν αὐτὴν ὥς ἡ παγερὰ σιωπὴ τοῦ χειμῶνος.

Ὁ Κρισνὰ ἀπορῶν ἠρώτησε

— Ἄνθος ἔνσαρκον, φοβεῖσαι ἐπίσης τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ;

— Κύριε, ἀπήντησεν ἡ νεαρὰ κόρη, ποῦ μὲ ἀναγκάζεις νὰ ζήσω; Ἴδου ὅτι διαβλέπω ἐντὸς αὐτῆς καὶ μόνῃς τῆς καρδίας, καὶ τὰς χιονώδεις ἀκρωρείας καὶ τῶν ὑδάτων τοὺς βυθοὺς τοὺς πλήρεις τεράτων καὶ τὰς χέρσους μὲ τὰς θυέλλας καὶ τοὺς τυφῶνας, καὶ τὰ ἐν Ἑλλόρα σπήλαια τὰ κατασκότεινα δι' αὐτὸ φοβοῦμαι. ὦ Κύριε!

Ἄλλ' ὁ σοφὸς καὶ ἀγαθὸς Κρισνὰ ἀπήντησε.

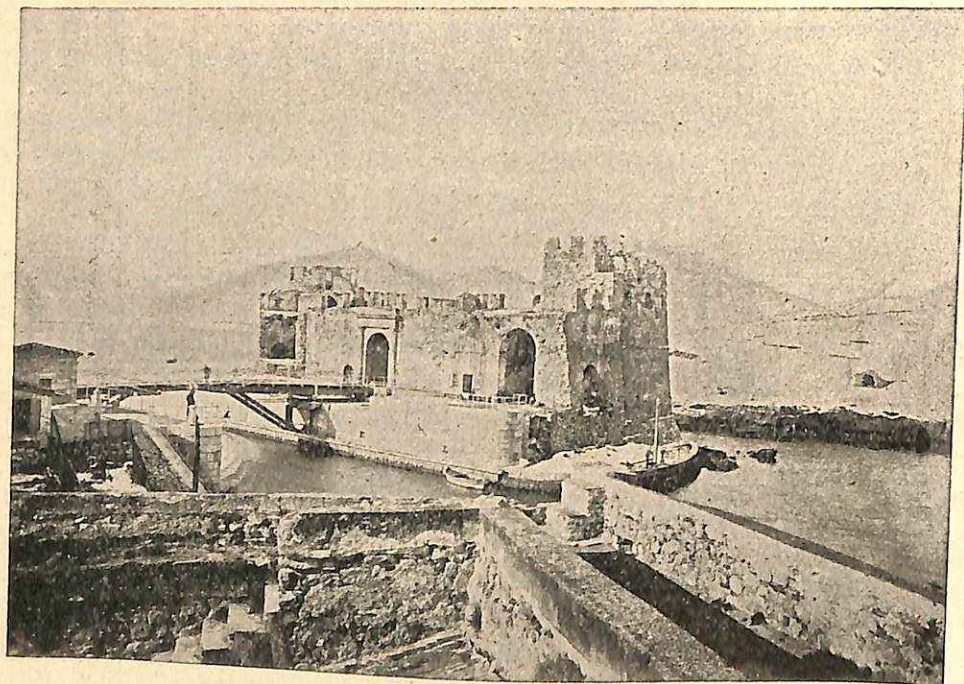
— Ἡσύχει, ἄνθος προσωποποιημένον. Ἄν ὑπάρχουν ἀκρωρείαι χιονώδεις ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Βαλμικί, ἔσω ἡ θαλπερὰ πνοὴ τοῦ ἔαρος ἢ ὁποῖα θὰ τὰς διαλύσῃ. Ἄν ὑπάρχουν ἄβυσσοι, ἔσο ὁ μαργαρίτης τῶν βυθῶν τούτων. Ἄν ὑπάρχῃ ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τῆς χέρσου γῆς, σπεῖρε ἐν αὐτῇ ἄνθη εὐδαιμονίας. Ἄν ὑπάρχουν ἐλλόρια σπήλαια, ἔσο ἡ ὠκτις τοῦ ἡλίου ἢ διασκεδάζουσα τὸ ἐν αὐτοῖς σκότος.

Ὁ Βαλμικὶ ὁ ὁποῖος ἀνέκτησε τὴν λαλίαν, προσέειπε.

— Καὶ ἔσο εὐλογημένη!

μετάφρ. Χ. Δ.

HENRI SIENKIEWICZ

Ἑλληνικὰ ταξίδια - Ἡ παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον Χαλκίδος πρὸ τῆς κατεδαφίσεως - Φωτογραφία Σ. Κοκόλη

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Ἀπὸ τὰ τόσα βρόχια, τὰ ὁποῖα τῆς εἶχαν ῥίψει εἰς τὸν δρόμον της, ἀπὸ τὰς τόσας ἐλεπόλεις, τὰς ὁποίας τῆς εἶχον στήσει περὶ τοὺς τοίχους της ὅλοι οἱ εἰρημένοι ἐπιχειρηματῆαι, δὲν ἠδυνήθη νὰ γλυτώσῃ ἡ Μαροῦσα καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν αὐτὴ, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου, εὗρέθη ἔγκυος. Καὶ τὸ ἐνόησεν ὅτε ἦτο ἡδὴ δύο μηνῶν. Ἀλλὰ πρὶν τὸ ἀνακαλύψῃ αὐτὴ, ὅλη ἡ γειτονιά, ὥς εἰκός, τὸ εἴξευρεν ἴσως καὶ προτοῦ νὰ συμβῇ τὸ πρᾶγμα. Μόνον ὁ κύρ Ἀναγνώστης εὗρίσκετο ἐν ἀγνοίᾳ. «Ὁ κόσμος», ὅπως εἶπε τότε ἡ πονηρὴ Κοκκίτσα, μία γειτόνισσα «τόχῃ τούμπανο, κι' αὐτὸς κρυφὸ καμάρ».

Ἐπὶ τὴν αἰ κακαὶ γλώσσας, αἵτινες εἶπον ἄνευ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος, ὥς εἰκός, ὅτι ὁ κύρ Ἀναγνώστης ἐφήρμοξε τὴν παλαιὰν μέθοδον τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅτι διὰ νεαρᾶς πνοῆς καὶ θερμοῦ αἵματος ἐξήτει νὰ «ξανανειώσῃ». Ἀλλ' ἡ εἰρημένη Κοκκίτσα καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλαι γειτόνισσαι, αἵτινες τὰ ἔλεγον σιγανά, κι' ἐγγέλων συριστικὰ μεταξύ των, ἰσχυρίζοντο ὅτι, δὴν «ἀπ' τὸ παιδί ἔχουν πολλοὶ μερδικό» ὅτι τὸ κεφάλι πρέπει νὰ εἶνε τοῦ γαμματικῶ τοῦ φουστανελλᾶ μὲ τὸ τεράστιον φέσι καὶ τὴν μακροτάτην φούντα, ἡ μέση, θὰ εἶνε βέβαια τοῦ νοματόρη, τοῦ σεβταλῆ, τὸ ἓνα τὸ ποδάρι (στὸ λάκκο!) τοῦ γέρο-κολασμένου, τοῦ βρακᾶ, τὸ ἓνα χέρι (μακρὸ χέρι!) τοῦ τελωνοφύλακα, καὶ τὸ ἄλλο χέρι παστρικοῦ χέρι!) τοῦ ψιλικατζῆ, μὲ τῆς ὀληνικοῦρες.

Πρώτῃ ἡ ρηθεῖσα Κοκκίτσα εἶχε προσκληθῇ μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν Μαροῦσαν (σημειωτέον ὅτι αὐτὴ, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο ἀπονήρευτῃ, εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ Κοκκίτσα τὴν ὑποπτεύετο πρὸ πολλοῦ, ὅθεν ἐπροσπονήθη κι' αὐτὴ εὐθηνῇ, ἀναγκαστικὴν ἐμπιστοσύνην διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ τὴν ἔπειθε, καὶ διὰ δώρων, νὰ σιωπήσῃ) εἶχε προσκληθῇ, λέγων, νὰ λαβῇ γνῶσιν τοῦ μυστηρίου. Ἡ Μαροῦσα, «ἀδερφή νὰ τὴν κάμῃ, ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια της», ἔπεσε στὸν τράχηλόν της καὶ τὴν ἱκέτευε νὰ κάμῃ ἔλεος ἂν εἴξευρη τίποτε ψευτογατρικά, διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ, εἰ δυνατόν, ὁ καρπὸς τῆς ἁμαρτίας, κι' ὁ Θεὸς πλέον

ἂς ἐγίνετο ἴλεως! Διότι ἄλλως αὐτὴ βέβαια — τί τὴν ἤθελε τέτοια ζωὴ; — θὰ ἔπεφτε βέβαια, στὸν γιαλὸ νὰ πνιγῇ, καθὼς ἦτον μάλιστα καὶ σιμά, ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ σπίτι, ἡ θάλασσα. Ἡ Κοκκίτσα τὴν καθησύχασε μὲ λόγια παρηγορίας, καὶ ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ ἐπ' αὐτῆς διαφόρους ἀλοιφὰς καὶ ἔμπλαστρα, τὰ ὁποῖα οὐδόλως ἐτελεσφόρου.

Δευτέρα προσεκλήθη ἡ Σταμάτω, πτωχὴ χήρα, κι' ἡ Κονδύλω ἡ ἀδελφὴ της, ἀλβανό-γλωσσοι αἱ δύο, καταγόμεναι ἀπὸ μίαν τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ. Αὗται ἐξήσκουν ἐντρίβας ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀτυχοῦς γυναικός. Καὶ τὰς τρεῖς μὲ ὅτι ἐκλεπτεν ἀπὸ τὰς οἰκονομίας τοῦ κύρ Ἀναγνώστη, τὰς ἀντήμειβε. Κ' ἐκεῖναι ἐμάκρυνον τὰς ἀλοιφὰς, καὶ παρέτεινον τὰς ἐντρίβας, ἀλυσιτελῶς πάντοτε.

Τὴν ἐσπέραν, ἀνερχόμεναι αἱ τρεῖς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς κυρᾶ-Θωμαῆς, ὀλίγα σπῖτια παραμέσα, ὅπου ἤρχοντο κι' ἡ γρηὰ Χιόνω, κι' ἡ θειὰ Κυράννω, ὅλαι μετανάστιδες ἐκ Μακεδονίας τοῦ 1821, τὰ ἔλεγον μεταξύ των. Αἱ τρεῖς πρώται ἐδίδον καθ' ἐσπέραν τακτικὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν κυρᾶ-Θωμαῆν καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας γραιάς καὶ ὅλαι μαζὺ ἐχασκογελοῦσαν.

Μάλιστα τὰ ὄψιμα ἑλληνικὰ τῆς Σταμάτως, καθὼς περιέγραφε τὴν κατάστασιν τῆς ἐγκύου («αὐτὴ ὅλη κοντὸ εἶνε καὶ τὰ πόδια της κοντὰ τὸ ἔχει!... θὰ μὴν τὸ ρίχνῃ, τάχατες!...») ἐπέτεινον τοὺς γέλωτάς των. Καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Σταμάτως, ἡ γραιὰ Κυράννω ἐπρόσθετε τὰ σχόλιά της, μὲ τὴν Μακεδονικὴν τῆς διάλεκτον.

— Ἀθηνίε, σὴν λῆσον, εἶνῃ παλαιοφουράδες!... Ἀχελῶνης, μαρή... Ποῦ στὰ χουρογιά, τὰ θ' κάμῃς! νὰ τοῦ φτιάξ' καμμιά αὐτ' νό, θὲ τ' βγάλῃ, σὴν λῆσον, στοῦ γουμαρουπά-ζαρου!...

Τελευταία ἀπ' ὅλας ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὥς σοφωτέρα ὄλων τῶν ἄλλων. Ἡ Μαροῦσα εἶχεν ἀρχίσῃ ν' ἀπελπί-ζετο ἀπὸ τὰς τρεῖς πρώτας «ψευτογαμίες», καὶ κατέφυγεν εἰς ταύτην ὥς εἰς τελευταίαν ἐλπίδα. Τῷ ὄντι ἡ γραιὰ Χαδοῦλα μὲ τὰ φάρμακά της, μὲ τὰ μαντιζούνια της καὶ μὲ τὰ ζεστά ἢ κρύα ὅσα ἔδιδε νὰ πῇ εἰς τὴν πύ-

*Ἴδε σελ. 408.

σχουσαν, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν ἐντριβῶν τὰς ὁποίας ἐξετέλει μ' ἐπιδεξιότητα πολὺ ὑπερτέραν ἀπὸ τὰς ἄλλας, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐπιφέρει τὴν ἔκτρωσιν. Ὁ κὺρ Ἀναγνώστης οὐδέποτε ἔμαθε τίποτε.

Αὕτῃ ἦτον ἡ παλαιὰ ἐκδούλευσις, καὶ αὕτῃ ἡ εὐγνωμοσύνη τὴν ὁποίαν εἶχον ὑπαινιχθῇ σήμερον αἱ δύο. Αὐτὰ ἦσαν τῆς Φραγκογιαννοῦς «τὰ παλὰ τὰ πάθια τῆς», κ' αὐτὰ ἦσαν τῆς Μαρούσης «τὰ βάσανά τῆς».

Ἡ ἀνάμνησις κατεῖχε τὸν νοῦν τῆς Φραγκογιαννοῦς ὅλην τὴν ὥραν, ἐνῶ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σοφᾶ, εἰς τὸ σκότος· διότι λύχνον δὲν τῆς εἶχε φέρεи ἡ φιλοξενούσα, μόνον ἓνα κηράκι κ' ὀλίγα σπάρτα τῆς εἶχεν ἀφήσει. Ὅλην αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἀνελογίζετο, καὶ ὁ ὕπνος ποτὲ δὲν τῆς ἦρχετο. Ἐρευνῶσα τὴν συνείδησίν της, ἐν πρᾶγμα εὗρισκεν ὅ,τι εἶχε κάμῃ καὶ τότε καὶ τώρα τὸ εἶχε κάμῃ διὰ καλόν. Ἐκουλουριάζετο ὑποκάτω εἰς τὸ μᾶλλινον σκέπασμα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ κειμένη, κ' ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στέρνον, κ' ἐπροσπάθει νὰ ζαλισθῇ, νὰ ναρκωθῇ, νὰ τῆς ἔλθῃ λήθαργος. Τότε, μετὰ χρόνους, ἐνδυμήθη καὶ τὴν σύντομον πρὸςευχήν, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχεν ἐπιβάλλῃ ἄλλοτε νὰ λέγῃ συχνά ἓνας γέρον πνευματικὸς· τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με».

Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς εὐχῆς ἐνήργησε, καὶ ἡ Χαδοῦλα ἐναρκώθη ἐπ' ὀλίγα λεπτά καὶ ἀπεκοιμήθη. Πλὴν πάραυτα εἰς τὸν ὕπνον της, ἢ εἰς τὰ ξύπνα της, (δὲν εἴξευρε καλὰ), τῆς ἐφάνη ὅτι μέσα, εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της, ἦκουε φωνὴν βρέφους, κλαῦμα, μινυρισμὸν θρηνώδη· τοῦτο ὁμοιάζε μὲ τὴν φωνὴν τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς της, τῆς πρὸ ὀλίγων μηνῶν, διὰ χειρὸς αὐτῆς. . . τελειωθείσης.

Ἡ γραῖα ἐξύπνησεν ἔντρομος, ἀνετινάχθη ὅλη. Ἀνεσηκώθη καὶ ἡσθάνετο μέγαν σπαραγμόν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καλλιτέραν σωματικὴν ἄνεσιν. Ὁ σύντομος ἐκεῖνος ὕπνος εἶχεν ἐξαλείψει παρ' αὐτῇ τὸ νευροπαθὲς καὶ τὸ ἀνήσυχον. Ἐψηλάφησεν, εὔρε τὰ σπάρτα, ἤναψε τὸ κηρίον, ἐπῆρε τὸ ραβδί της, τὸ καλάθι της, ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ καὶ τὰς ἐμβάδας της, καὶ ἀνυπόδοτη, μὲ τῆς κάλτσες, ἐκίνησε νὰ φύγῃ.

IB'.

Ἡ Μαρούσα τῆς εἶχε δώσει τὸ κλειδί τοῦ μικροῦ κατωγείου, τῆς εἶπε νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς

ἰδιαιτέρας θύρας τούτου πρὸς τὴν ὁδόν, νὰ κλειδώσῃ ἔξωθεν, καὶ νὰ πάρῃ τὸ κλειδί μαζί της, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ πάλιν τὴν ἄλλην νύκτα, ἂν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ. Ὅσον δι' αὐτὴν, ἂν ἐλάμβανεν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ κατωγάκι, θὰ κατήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς εἶχεν ὁδηγήσει ἐκεῖ τὴν ξένην της, τῆς ἐσωτερικῆς σκάλας καὶ τῆς θύρας τοῦ μεσοτοίχου.

Τῷ ὄντι, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἡσθάνετο πλέον μεγάλην σφλομονήν, καὶ τὸ στενὸν κατωγάκι μὲ τὸν ὑγρὸν ἀέρα τοῦ τὴν ἐστενοχώρει. Καίρὸς ἦτο ν' ἀναπνεύσῃ πλέον τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, πρὶν οἱ διώκται χωροφύλακες τὴν κλείσωσιν, ἴσως διὰ βίου, εἰς τὰ ὑγρά καὶ ἀνήλια ὑπόγεια τῆς ἀνθρωπίνης θέμιδος.

Ἐξῆλθε, καί, κάτω εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς της, ἐμινύριζεν ἀκόμα ἡ θρηνώδης φωνὴ τοῦ βρέφους, τοῦ μικροῦ κορασίου τοῦ ἀδικοθανάτισαντος. Ἐστάθη εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας, ἐκύτταξε μετὰ προφυλάξεως ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἄνω, κάτω τοῦ δρόμου· δὲν εἶδε ψυχὴν οὔτε σκιάν. Ἐβале πτερὰ εἰς τοὺς πόδας της.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἦκουε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν της, ὅπου ὑπῆρχε σκοτεινὴ, σπηλαιώδης ἡχώ, τὸ πένθιμον ἐκεῖνο κλαῦμα τοῦ βρέφους. Κ' ἐνόμιζεν ὅτι ἔφευγε τὸν κίνδυνον καὶ τὴν συμφορὰν, καὶ τὴν συμφορὰν καὶ τὴν πληγὴν τὴν ἔφερε μαζί της. Κ' ἐφαντάζετο ὅτι ἔφευγε τὸ ὑπόγειον καὶ τὴν εἰρκτήν, καὶ ἡ εἰρκτὴ καὶ ἡ Κόλασις ἦτο μέσα της.

Ὡρα ἦτον ὥς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, νύξ ἀσέληνος, ἀστροφεγγής. Ἀρχὰς Μαΐου, δευτέραν ἐβδομάδα μετὰ ὄψιμον Πάσχα. Ἡ ἔσοχὴ εὐωδίαζεν, ἡ αὔρα ἐμυροβόλει. Ὀλίγα ἄγρουπνα πουλάκια ἔμελπον τὸ ὄρθριον ἐπάνω εἰς τὰ κλαδιά. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπῆρε τὸν δρομίσκον, τὸν λίαν γνωστὸν εἰς αὐτὴν, στενὸν καὶ ἔρποντα, ὅπισθεν τῶν κήπων καὶ κάτωθεν τῶν βράχων. Ὁ δρομίσκος μόλις ἦτον ὁρατὸς εἰς τὴν ἀστροφεγγίαν, καλυπτόμενος ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς προεξέχοντας ῥάμνους τῶν θάμνων καὶ τῶν βάτων, οὔτινες προέκυπτον ἀπὸ τοὺς φράκτας τῶν κήπων. Ἡ εὐκίνητος γραῖα ἐπάτει ἐπὶ χόρτων καὶ χαμαιμήλων, κ' ἐπὶ χλωρῶν ἀκανθῶν, ἀνήρχετο δὲ μὲ βῆμα κόρη, νεαρᾶς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, τὸν ἀνηφορικὸν δρομίσκον.

Εἶχε τελειώσει ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν κήπων καὶ τῶν περιβολίων πρὸς τὰ δεξιὰ της, ἐνῶ ἀριστερά της παρετείνετο ἀκόμη ὁ μικρὸς βραχώδης λόφος, τὰ Κοτρώνια, μὲ τὰς τρεῖς γραφικὰς κορυφὰς τῶν τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλ-

ΠΡΟΣΩΠΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΑ ΠΕΡΒΟΛΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

λης, τὰς ἐπιστεφομένας ἀπὸ ἀνεμομύλους καὶ μικρὰ λευκὰ καλύβια καὶ σπιτάκια, ἔρποντα γύρω των. Τώρα πλέον ἔφθασεν εἰς μέρος ὅπου ἀρχίζαν ἀμπέλια, ἀγροὶ μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ὅσον ἦτον ἀκόμη πλαγινὸς ὁ ἀνήφορος, καὶ ἐλαιῶνες, ἧ ἀγροὶ μὲ ὑψηλοὺς στάχυν, σειομένους ἀπὸ τὴν νυκτρινὴν αὖραν, ἐκείθεν ὅπου ὁ ἀνήφορος καθίστατο ἀποτομώτερος καὶ ἄνω. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ ἐλαφρὸν ἄσθμα, ἔτρεχε, ἔτρεχε, μαστιζομένη τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸ ἀπόγειον τὸ πρῶτόν, τὸ ἀντίπνοον, τοῦ Βορρᾶ τὸ χαϊδευμένον ἐωθινὸν τέχνον.

Ἐσπευδε νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον, πρὶν ἀνα-
τελεῖν ἡ ἡμέρα, εἰς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐ-
γνώριζε. Ὑπῆρχον, κατὰ τοὺς βορείους αἰγια-
λοὺς τῆς νήσου, πολλοὶ κλεφτότοποι, μέρη ἀ-
πάτητα, σπῆλαια καὶ βράχοι ὅπου ἐφύτρωνε
τὸ ἀγριοβότανον καὶ ἡ κάππαρις, καὶ τὰ κρί-
ταμα καὶ ἡ ἀρμυρήθρα, καὶ ὅπου τοὺς ὑπάρ-
χοντας ὀλίγους δρόμους κατέστρεφον καθημε-
ρινῶς τὰ κοπάδια τῶν ἐρίφων καὶ τῶν αἰγῶν.
Ἐκεῖ θὰ ἦτο τὸ ἄσυλόν της, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν
αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας της. Εἰς
ἐκείνους τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς, σιμὰ εἰς τὸ
ἄγριον καὶ γαλανὸν πέλαγος, εἰς τὸ παλαιὸν
Κάστρον, τὸ κτισμένον ἐπὶ γιγαντιαίου θαλασ-
σοπλήκτου βράχου, ἐκεῖ εἶχε γεννηθῇ ἡ Χα-
δούλα, κ' ἐκεῖ εἶχεν ἀνατραφῇ ὡς δέκα ἐτῶν
κόρη.

Εἶτα, ὅταν εἰρηνεύσαν τὰ πράγματα, καὶ ἡ νέα πολίχνη ἐκτίσθῃ εἰς τὸν λιμένα τὸν μεσημβρινόν, ἡ μάνα της, ἡ μάγισσα, ἡ πολυκυνηγιμένη ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς λιάπηδες, συχνὰ τὴν εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τῆς εἶχε δεῖξει ὅλους τοὺς κλεφτότοπους, τοὺς ἀβάτους βράχους καὶ τὰ ἄντρα, καὶ τῆς εἶχε διηγηθῇ δι' ἓνα ἕκαστον τῶν τόπων ἐκείνων ἀνὰ μίαν ἱστορίαν, φανταστικὴν ἢ ἀληθῆ. Εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅταν τὴν ὑπάνδρουν καὶ τὴν «ἐκουκούλωνσαν», καὶ τὴν «ἐνεκροβλόγησαν» κατὰ τὴν συνήθη φρασεολογίαν τῆς μητρὸς της, τῆς εἶχαν δώσει ἀκόμη καὶ τὴν προῖκά της. Τὸ σπίτι, στὸ Κάστρο τὸ ἔρημο, καὶ τὸ χωράφι στὸ Μποστάνι, στὸν ἀπάτητον κρημνόν. Ὑστερον, ὅταν αὐτὴ ἐνοικοκυρεῖθῃ, κ' ἔμαθε πολλά, κ' ἐπρόκοψεν εἰς γυναικεῖαν σοφίαν, κ' ἐσυνειδίκευσε νὰ θηρεύῃ τὰ βότανα καὶ τὰ τρίφυλλα καὶ τὰς δρακοντιάς εἰς τοὺς λόγγους καὶ τὰ βουνά, πολὺ συχνὰ εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὰ μέρη ἐκεῖνα, χάριν τῶν ἑρουνῶν της.

Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπήγαγεν καὶ τώρα, ἃν ἔδιδεν

ὁ Θεὸς νὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς, ἀλλ' εἰς ποίαν
δεινотάτην περίστασιν. Καὶ ποῖα ἄρα θὰ ἦτον
ἡ τύχη τῆς ἀπὸ τοῦδε; Μόνος ὁ Θεὸς τὸ εἴ-
ξενε.

Πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ δρόμος ἀποτόμως ἀνηφόριζε, καθὼς διήρχετο ἔξω ἀπὸ ἓνα περιβόλι, φραγμένον μὲ πυκνοὺς βάτους καὶ θάμνους ὑψηλοὺς καὶ ἐν μέρει μὲ τοιχογύρισμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον πολλῶν εἰδῶν ὀπωροφόρα δένδρα, ἡ Φραγκογιαννοῦ κατὰ τύχην ἐσκόνταψεν εἰς τὸν δρόμον, ἔκαμε δὲ μικρὸν θροῦν, πεσοῦσα ἑλαφρῶς ἐπάνω εἰς ἓνα θάμνον. Ἀφῆκε μικρὰν φωνὴν ὁμοίαν μὲ στεναγμόν.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἤκουσε πολὺ πλησίον
της, ἀλλ' ἔσθωεν τοῦ φράκτου, δυνατόν γαυ.
γυσμα σκύλου. Ἀνωρθώθη, καὶ μὲ ταχύτερον
βῆμα ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της.

— « Ποιὸς νὰ εἶνε; » εἶπε μέσα της.

Ἠκούσθη τότε μία φωνὴ βραχνὴ καὶ νυσταλέα, ἀλλ' ἀπότομος.

— 'Ε! βάροδ' ἀπ' τὰ περιβόλια! 'Ανοιχτά!..

'Ανοιγτά!

Ἐνεγνώρισε τὴν φωνὴν τοῦ Ταμπούρα, τοῦ δραγατῆ. Ἐνόησε τότε τί συνέβαινε. Τὸ περιβόλι, ἔξωθεν τοῦ ὁποίου εἶχε σκοντάψει, ἀνῆκεν εἰς τὸν τότε Δήμαρχον τοῦ τόπου. Ἐντὸς αὐτοῦ, σιμὰ εἰς τ' ἄλλα δένδρα, ὑπῆρχον καὶ ὀλίγαι κερασεαί, μὲ καρποὺς σχεδὸν ὠρίμους ἤδη καὶ περκάζοντας, μελανωποὺς εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, ἀνάμεσα εἰς τὰ μαυροπράσινα φύλλα. Ὁ Ταμπούρας, μὴ ἔχων τί ἄλλο νὰ φυλάξῃ, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη ἡ ὥρα τῶν ὀπωρῶν οὔτε τῶν καρπῶν, ἐκοιμάτο εἰς τὸ περιβόλι τοῦ Δημάρχου, ἐντὸς μικρᾶς καλύβης μὲ τὸν σκύλον του, κ' ἐφύλαγε τὰ κεράσια, μὴν τὰ κλέβουν οἱ δημόται τοῦ ἄρχοντος.

Φεύγουσα, ἤκουεν ἀκόμα τὸ γαυγίσμα τοῦ σκύλου, συγχρόνως δὲ «αὐτιάσθη», καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι ἤκουεν ἀνθρώπινα βήματα. Ἄλλ' ἠπατήθη. Ἴσως ἦτο μᾶλλον ἀντίκτυπος καὶ ἡχὼ τῶν ἰδίων βημάτων της. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀγροφύλαξ μόλις εἶχε μισοξυπνήσει, κ' ἔβαλεν, ὥς ἐν ὑπνοβασίᾳ, μηχανικῶς, τὴν συνήθη φωνήν του. Εἶτα εὐθὺς πάλιν ἀπεκοιμήθη.

Ἡ Χαδοῦλα ἔγεινε ἄφαντη εἰς τὸ ὕψος τοῦ λόφου, ὅπισθεν τῶν δένδρων. Ἐκεῖ ἐστάθη μίαν στιγμὴν καὶ ἔτεινε τὸ οὖς. Τίποτε δὲν ἤκουεν εἰμὴ τὸ ἄλλημα ἑνὸς πουλιοῦ, τὸ σύριγμα ἑνὸς νυκτερινοῦ ἐντόμου, καὶ τὸ φύσημα τῆς αὔρας. Τότε τῆς ἦλθαν εἰς τὸν νοῦν

τὰ κεράσια, τὰ ὁποῖα εἶχε διακρίνει ἀμυδρῶς
στύλβοντα εἰς ἕνα κρεμάμενον κλῶνα, ἐξέχοντα
ὀλίγων ἕξω τοῦ φράκτου τοῦ δημαρχικοῦ περι-
βολίου, σιμὰ ἐκεῖ ὅπου εἶχε σκοντάψει, καὶ
εἶπεν·

— Ἄχ! καὶ δὲν ἔκαμα νὰ φτάσω ἓνα κε-
ράσι, νὰ δροσίσω τὸ στόμα μου, ποῦ εἶνε φαρ-
μάκι. Ἐξέχασα νὰ πιῶ μιὰ σταξὶὰ νερὸ πρὶν
φύγω . . Ἄς φτάσω στὴ βρύσι, μιὰ!

Τότε μόνον ἐνθυμήθη ὅτι δὲν εἶχε πῆν νε-
ρὸν πρὶν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ κατωγάκι, ὅπου εἶχε
διέλθει ὀλίγας ἀλλὰ τόσον μακρὰς ἐναγωνίους
ῥας. Ἡ Χαδούλα ἀνελογίσθη μετὰ πικρίας
ὅτι ὅλα, καὶ τὰ μικρότερα πράγματα, πρωθύ-
στερα καὶ ἀνάποδα τῆς ἤρχοντο εἰς αὐτὸν τὸν
κόσμον. Ἐὰν εἶχε προμελετήσῃ νὰ κλέψῃ ὀλίγα
κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιὰ τοῦ Δημάρχου, θὰ
ἐπάτει μετὰ προσοχῆς, θὰ ἐπλησίαζε μετὰ προ-
φυλάξεως, καὶ τότε πιθανῶς οὔτε ὁ δραγάτης
ἦθελεν ἐξυπνήσει, οὔτε ὁ σκύλος ἴσως θὰ ἐ-
γαύγυζε. Ἀλλὰ διὰ νὰ εὐρεθῇ ἀπρόσεκτο καὶ
ἄλλοφρονοῦσα, διὰ νὰ μὴν κυττάξῃ καλὰ ποῦ
πλησίον εὐρίσκετο, ἐπαρπάτησεν, ἔκαμε μι-
κρὸν θύρουβον, ἀρκούντα διὰ νὰ ξυπνήσῃ τὸν
σκύλον καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ὅλα ἔτσι τῆς ἤρ-
χοντο!

Ἄλλως, ἡ δύψα της τώρα εἶχεν ἐρεθισθῇ
 μὲ τὸν δρόμον τὸν ἀνωφερῆ. Ἐκοψε φύλλα
 ἐλαιοδένδρων καὶ τὰ ἔβαλε μέσ' τὸ στόμα της.

Ἐβράδισεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἀκόμη. Ἦτον ἤδη χαραυγὴ. Ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, κατῆλθε πάλιν εἰς τὸ ρεῦμα, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς πολυσχι- δεῖς πλευράς. τὸ ὅποιον ἐκαλεῖτο ἡ Βίγλης. Τί οἶδε ποῖοι παλαιοὶ κλέφταις ἐφύλαγαν ἄ- γρυπνοι καραυλία ἐκεῖ, καὶ ἐντεῦθεν εἶχε λάβῃ τὸ ὄνομα. Ἐφθασεν εἰς τὴν μικρὰν βρύσιν, τὸ ὄνομα. Ἐφθασεν εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ. Ἐφρεγγεν ἤδη. Ἐ- εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ. Ἐφρεγγεν ἤδη. Εἰς τὸ πε νερόν, ἐδροσίσθη, κ' εὐθὺς ἔφυγεν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐσύχναζον πολλοὶ ἄνθρωποι, βο- σκοὶ καὶ ἔωμερῖται κι' ἄλλοι. Ἡ Γιαννοῦ ἡ- θιλεν ὅσον τὸ δυνατόν νὰ μείνῃ ἀόρατος. Ἐ- κατηφόρισεν ἀκόμη, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κάτω ρεῦμα τὸ βαθύ, τὸ βαῖνον πρὸς τὴν θάλασ- σαν, τὸ καλούμενον Λεχοῦνι.

Ἐκεῖ ἔφθασε μικρὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ὑπῆρχον ἐκεῖ δύο ἢ τρεῖς νερόμυλοι, μᾶλλον παλαιοὶ καὶ ἄχρηστοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς μόνον ἐδούλευε, καὶ τοῦτο σπανίως. Ὅλα ἐδείκνυνον τὴν ξηριμίαν, δὲν ἐφαίνετο ἕγρος ἀνθρώπου ἐκεῖ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀπὸ περισ-

σὴν προφύλαξιν, δὲν ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ
Ἀπέφυγε τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐβάδισεν ὅπισθεν
λόγιμης, καὶ ἔφθασεν εἰς γούρναν βαθεῖαν, με-
διανγὲς νερόν, γνωστὴν εἰς ὀλίγους. Ἦτο μέ-
ρος κρυφὸν καὶ ἀπάτητον. Ἐσχηματίζετο ἐκεῖ
οἶονεὶ ἄντρον, ἀποτελούμενον ἐκ χλόης, ἐκ
κορμῶν καὶ κισσοῦ. Ἄντρον νύμφης, Δρυάδος
τῶν παλαιῶν χρόνων ἢ Ναϊάδος, εὐρούσης
ἴσως καταφύγιον ἐκεῖ.

ἴσως καταφύγιον ἔχει.
Διὰ τὴν κατέλθῃ τις εἰς τὴν μικρὰν πτυχὴν
τῆς γῆς, ὅπου ἦτο ἡ γούρνα τοῦ νεροῦ, ἔ-
πρεπε νὰ ἔχῃ τὴν τύχην διώκτριαν καὶ τοὺς
πόδας τῆς Φραγκογιαννοῦς, τοὺς ἀνυποδήτους,
τοὺς σχισμένους κ' αἰματομένους ἀπὸ τὰς κνί-
δας καὶ τὰς ἀκάνθας. Ἐκεῖ ἐκάθισε ν' ἀνα-
παυθῇ. Ἐβγαλεν ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς τὸ ψωμί
καὶ τὸ τυρὶ καὶ ὀλίγον κρέας, τὰ ὁποῖα τὴν
εἶχε φιλεύσει ἡ Μαροῦσα, ἐπειδὴ τὴν ἐσπέραν
δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ φάγῃ τίποτε, μετὰ τὸν κα-
φὲν ὁποῦ εἶχε πῖνῃ εἰς τὸ μαγειρεῖον. Ἐφύλαξε
μόνον τὰ δῖπυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ἀπὸ τὸ
σπίτι τῆς κόρης τῆς, τῆς Δελχαρώς. Ἐφαγεν,
ἔπιε δροσερὸν νερόν, κ' ἔλαβε μικρὰν ἀνα-
ψυχὴν.

Ήκεινήν την στιγμήν, ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος.
Ὁ δίσκος του ἐφάνη ν' ἀναδύεται ἀπὸ τὰ κύ-
ματα, ἀντικρὺ, εἰς τὸ μακρινὸν πέλαγος, τοῦ
ὁποίου μίαν λωρίδα ἔβλεπεν ἀπὸ τὴν κρύπτην
τῆς Ἡ Χαδούλα Τὰ ὄρνεα τοῦ βουνοῦ, τοῦ
πετρῶδους καὶ ἠχῶδους, τὸ ὁποῖον ἠγείρετο
ὀπισθὲν τῆς, ἔρρηξαν μακροὺς κρωγμούς, καὶ
τὰ πουλάκια τῆς κοιλάδος, τῆς λόχμης, τοῦ
μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδρὰς μελωδίας.
Μία ἀκτὶς θερμῆ, ἐρχομένη μακράν, ἀπὸ
τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχισε τὴν πυκνὴν
φυλλάδα καὶ τὸν κισσὸν τὸν περισκέποντα τὸ
ἄστυλον τῆς ταλαιπώρου γραιάς, καὶ ἔκαμνε νὰ
στίλβῃ ὡς πλῆθος μαργαριτῶν ἡ δρόσος ἡ
πρωϊνὴ, ἡ βρέχουσα τὸν πλούσιον σμαράγδι-
νον πέπλον, κ' ἐφηνάδευεν ὅλον τὸ εἶγος τῆς
ὕψρασις, καὶ ὅλον τὸ κρῦος τοῦ φόβου τοῦ
πελιδνοῦ, φέρουσα πρόσκαιρον ἐλπίδα καὶ
θάλασος.

Ἡ Γιαννοῦ ἔβγαλε τὸ χρᾶμι τὸ μάλλινον, τὸ διπλωμένον εἰς πολλὰς πτυχάς, ἀπὸ τοῦ καλὰθι της, τὸ ἐξεδίπλωσεν, ἐτυλίχθη μ' αὐτό, κ' ἔβλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ γηραιοῦ πλατάνου. Ἀπεκοιμήθη.

Τῆς ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον της ὅτι ἦτον
νέα ἀκόμα· ὅτι ὁ πατήρ της καὶ ἡ μάνα της
τὴν ὑπάνδρεον, ὥπως τὴν εἶχαν ὑπάνδρουσαι

καὶ τὴν εἶχαν «νεκροβλόησει» τὸν καιρὸν ἐκείνον, καὶ τὴν ἐπροίκιζαν, δίδοντες αὐτῇ καὶ τὸν κῆπον τὸν πατρῶον, ὅπου αὐτὴ ἐσκάλιζε καὶ ἐπότιζε τὰ κουκιά καὶ τὰ λάχανα, ὅταν ἦτον μικρὴ· καὶ ὁ πατὴρ τῆς τὴν ἐφίλειε τίχα, διὰ τὸν κόπον τῆς καὶ τῆς ἔδιδε «τέσσερα κεφάλια» κεφάλια ἀπὸ λαχανίδες. Ἡ Χαδοῦλα μετὰ χαρᾶς ἔλαβε τὰ τέσσαρα φυτὰ εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλ' ὅταν τὰ ἐκύτταξε, εἶδεν, ὦ φρίκη! ὅτι ἦσαν τέσσερα μικρὰ κεφάλια ἀνθρώπινα νεκρικά.

Ἀνεταράχθη, ἐσκίρτησεν, εἶπε «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ!...» Πάλιν ἀπεκοιμήθη. Ὡνειρεύθη ὅτι ἡ μητέρα τῆς τὴν συνελάμβανεν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐρευνῶσαν νὰ εὔρῃ τὸ κομπόδεμα, κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀνάμεσα εἰς τὰ βαρέλια καὶ τὰ πιθάκια καὶ τὸν σωρὸν τῶν καυσσέξυλων· ὡς τὴν εἶδεν, ἐμειδίασε πικρῶς, τὸ σύνθημα μειδιάμας τῆς, καὶ διὰ τὴν ἐβγάλη τάχα ἀπὸ τὸν κόπον, ἐπῆρε μοναχὴ τῆς τὸ κομπόδεμα, ἔβγαλε καὶ τῆς ἐχάρισεν ἀπὸ τὰ τόσα τάλληρα, τὰ σκυλοδεμένα, τρία γερμανικά τάλληρα, τρεῖς ρηγίνες, ἀπ' ἐκεῖνας ποῦ εἶχαν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἐπάνω, μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Patrona Bavariae». Ἡ Φραγκογιαννοῦ, μετὰ χαρᾶς μεμιγμένης μ' ἐντροπὴν, ἐπῆρε τὰ τρία νομίσματα, ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μητρός τῆς. πλὴν ὅταν τὰ ἐκύτταξε, εἶδεν ὅτι τὰ τρία ἐκεῖνα νομίσματα, μετὰ τὰ πρόσπα, ποῦ ἔφερον ἐπάνω, ἦσαν τρία προσωπάκια, μικρὰ, πελιδνά, μετὰ στυσμένα ματάκια,...

Ὡ! τρόμος! προσωπάκια μικρῶν κορασίδων! Ἐξύπνησε περίτρομος, δυστυχὴς, φρενιασμένη. Ἦτον ἤδη μεσημβρία. Ὁ ἥλιος ἔκαιεν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς ἀνθῆς τῆς κορυφῆς τοῦ δροσεροῦ πλατάνου. Μετὰ ὅλον τὸ θάλλος τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν φαιδρότητα τῆς ἡμέρας τῆς μαγιάτικης ἢ ἐντύπωσις τοῦ ὄνειρου ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸν νοῦν τῆς. Τῆς ἐφαίνετο παράξενον μάλιστα πῶς, ἐν ἡμέρᾳ, εἶδε τὰ ὄνειρα αὐτά. Ὅσάκις εἶχε κοιμηθῇ ἐν καιρῷ ἡμέρας, εἰς τὴν ζωὴν τῆς δὲν ἐνθυμεῖτο ποτὲ νὰ εἶδεν ὄνειρον.

Ἐβρεξεν εἰς τὴν γούρναν δύο δίπυρα, τὰ ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς πλακαρῆς παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ λάγκου, καὶ τὰ ἐλησμόνησεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρόν, ἐωσότου ἔλυσαν ἀπὸ τὸ βρέξιμον καὶ ἐσάπισαν. Μετὰ ὥραν, ἐγέμισε τὴν φούχταν τῆς μετὰ τὰ ψιχία, καὶ τὰ ἔφαγε.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἐκρύβη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βραχώδους βουνοῦ, καὶ ἐσκίασεν ἡ κοιλὰς, καὶ ἦτο δειλινὸν πλεόν, ἔστενοχωρήθη καὶ προέ-

κυψε τὴν κεφαλὴν ἔξω τῆς κρύπτης. Ἐκύτταξεν ἄνω καὶ κάτω, εἰς τὴν κοιλάδα τὴν κατὰφυκτον ἀπὸ ἐλαιῶνας, ἀλλὰ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τότε ἐσκέφθη νὰ πάρῃ τὸ καλάθι τῆς καὶ τὸ ραβδί τῆς, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν κόγχην, νὰ ἀναβῇ ἐπάνω εἰς τὴν λόχμην τὴν σῦδενδρον, καὶ νὰ πάρῃ σιγὰ τὸ ρέμμα-ρέμμα, καὶ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν, τὴν παλαιὰν τῆς τέχνην, νὰ ψάχνῃ πρὸς ἀνεύρεσιν βοτάνων—τὰ ὅποια δὲν εἴξευρε πλέον εἰς τὴν ἐξοχίαν, ἀφοῦ δὲν εἶχε πλέον εἰς τὸν κόσμον ἄλλο ἄστυλόν, εἰμὴ τὴν εἰρκτὴν καὶ μόνην.

Ἀλλ' ὅμως ἔτρεφεν ἀόριστον ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὔρισκεν ἴσως ξενίαν εἰς καμιάν μάνδραν ἢ καλύβην βοσκῶν, καὶ τότε τὰ βότανα θὰ τὰ ἐπρόσφερεν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ φιλοξενούντος ὡς μικρὸν ἀντάλλαγμα. Τὸ περισσώτερον ὅμως, θὰ τὸ ἔκαμνε διὰ νὰ περάσῃ ἡ βαρεῖα ἀνία, ἣτις ἐβασάνιζε τὴν ψυχὴν τῆς.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἤκουσε μεμακρυσμένους κωδωνίσκους νὰ ἤχοῦν, καὶ συγχρόνως εἶδε μακρόθεν νὰ κατέρχεται ἓνα κοπάδι. Πάραντα ἐσκέφθη ὅτι, ἂν δὲν προλάβῃ εὐθὺς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν χαράδραν, μετ' ὀλίγον ἡ κρύπτη τῆς θ' ἀνακαλυφθῇ ἐξ ἀπαντος. Διότι, καὶ ἂν τὰ πολλὰ τῶν ἀρνίων ἢ τῶν ἐριφίων ἐσκορπίζοντο, καὶ ἐπῆγαινον νὰ πῶσιν εἰς τὸ μέγα ρεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔρρεεν ἐπάνω μέχρι τῆς στέρας, καὶ ὕστερον κάτω ἀπὸ τὸν νερόμυλον, μερικὰ ἐξ αὐτῶν βεβαίως θὰ κατήρχοντο εἰς τὸ μικρὸν ρεῦμα, τὸ γείτον τῆς γούρνας. Εἶτα τὰ ζῶα θὰ ἐσκιάζοντο, θὰ ἐξαφνίζοντο, θὰ ὀπισθοχώρουν πηδῶντα, καὶ ὁ βοσκὸς, ὅστις καὶ ἂν ἦτο, θὰ τὴν ἀνεκάλυπτε, θὰ ἐπαράξενε, καὶ ἴσως θὰ συνελάμβανεν ὑποψία.

Τὸ καλλίτερον ἄρα θὰ ἦτο ν' ἀντιμετωπίσῃ, μετὰ τὴν ἀφενκτον προσποίησιν, μετὰ τὸ ψεῦδος εἰς τὰ χεῖλη, τὴν παρουσίαν τοῦ βοσκῶν. Ἀλλ' ὅπως ἦτο πολὺ πιθανόν, ὁ ἀγροδίαιτος ἐκεῖνος νὰ μὴν εἶχε πρὸ ἡμερῶν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ νὰ μὴν ἐγνώριζε τίποτε περὶ τοῦ διωγμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπέφερεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Π'.

Μετ' ὀλίγον τῷ ὄντι, ἀφοῦ ἡ Γιαννοῦ ἐξῆλθε τῆς κρύπτης, καὶ βαίνουσα παρὰ τὸ ρεῦμα ἐνευεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναζητοῦσα βότανα, ἐπλησίασε τὸ κοπάδι τῶν προβάτων μικτὸν μετὰ τινων αἰγῶν καὶ ὁ βοσκὸς ἐνεφανίσθη. Ἡ Γιαννοῦ τὸν ἀνεγνώρισεν ἀμέσως. Ἦτον ὁ καλούμενος Γιάννης Λυρίγκος.

Ἄμα εἶδε τὴν γραῖαν, ἄρχισε νὰ φωνάζῃ μακρόθεν.

— Καὶ ποῦ ἔς αὐτὸν τὸν κόσμο, θεῖα Γαρουφαλιά; (Ὁ Λυρίγκος ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ, φαίνεται, δὲν ἐνθυμεῖτο καλῶς τὸ ὄνομα). Καλὰ ποῦ σ' ἡῤα!... Ὁ Θεὸς σ' ἔστειλε!

— Τί νὰ τρέχῃ; εἶπε μέσα τῆς ἡ Φραγκογιαννοῦ. Κάτι θέλει νὰ μοῦ πῇ. Βέβηα, ὁ ἀνθρώπος δὲν θὰ ἔχῃ ἀκούσει τίποτα γιὰ τὰ πάθια τὰ δικὰ μου.

— Ἐρεῖς τίποτα, θεῖα Γαρουφαλιά; ἐπανελάβεν ὁ Λυρίγκος πλησιέστερον ἐρχόμενος.

Τί νὰ ξέρω, γυνίε μου; εἶπεν ὑποκριτικῶς ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀπέχουσα νὰ ἐξαγάγῃ τὸν ἀνθρώπον ἐκ τῆς πλάνης ὅσον ἀφορᾷ τὸ βαπτιστικόν τῆς ὄνομα, εἶτα ἐπέφερεν.—Ἀπὸ τὰ ψὲς λείπω ἀπ' τὸ χωριό. Ἦρθα νὰ μαζώξω βότανα στὰ ρέμματα.

— Ἀκουσε, θεῖα Γαρουφαλιά, ἐπανελάβε μετὰ ἀπλότητα ὁ ἀνθρώπος. Ἀπόψε γεννήσαμε, στὸ καλύβι.

— Γεννήσατε;

— Σπαργάνισαμε! Εἶνε τὸ τρίτο κοριτσάκι ποῦ μᾶς ἦρθε στὰ πέντε χρόνια... ὅλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμιο!

— Νὰ σᾶς ζήσῃ! εἶπεν ἡ γραῖα. Καλὴ σαράντισι τῆς φαμιλιάς σου!

— Ὡς τόσο, τὸ κοριτσάκι ἦρθε στὸν κόσμο ἄρρωστο, καὶ ὅλο κλαίει, καὶ στὸ βυζὶ δὲν κολλάει. Κ' ἡ μάνα του ἡ καφερή, τόσο καλὰ δέ, εἶνε... Ὅλο κάψι καὶ σεκλέτι, τὸ ἔρμιο!

— Ἀλήθεια;

— Νὰ ἡθελες νὰ μᾶς ἔκανες τὴ χάρι, νὰ περνοῦσες ἀπ' τὸ καλύβι, νὰ ἔκανες κανένα ψευτογιατρικό, θεῖα Γαρουφαλιά;... Ἐκεῖνη ἡ πεθερά μου δέ 'φελάει τίποτα, τί σου κάμῃ;

— Μὰ τώρα κοντεύει νὰ νυχτώσῃ... εἶπε μετὰ ὑποκρισίαν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Καὶ μέσα τῆς ἔλεγε «Τὸ ροιζικό μου εἶνε πλειό! Ὁχ Θεέ μου»!

— Ἀσνυχτώσῃ... Ἄν θέλῃς, κοιμᾶσαι στὸ καλύβι.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐστάθη ὡς νὰ ἐδίσταζεν. Ἄλλ' ἦτον ἐγοίμη νὰ συναινέσῃ.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, μετὰ τὴν τελευταίαν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου ἣτις ἐχρῶσωνε τὴν κορυφὴν τοῦ ἀνατολικοῦ λόφου μετὰ τοὺς ἐλαιῶνας τοὺς πολυλοῦς, καὶ ἔκαινε νὰ στίλβῃ τὸ φύλλωμα τῶν ἐλαιῶν, ἐφάνησαν δύο ἀνθρώποι κατερχόμενοι δρομαῖοι ἀπὸ ἓνα μονοπάτι. μετὰ δύο ἐλαιῶνων.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ τοὺς εἶδε πρώτη καὶ ἐτρόμαξεν. Ὁ ἥλιος ὅστις κατέλαμπε τὰ φύλλα, ἔκαινε νὰ γυαλίζον καὶ τὰ κομβία τῆς στολῆς τῶν τὰ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀγυάλιστα. Ἦσαν οἱ χωροφύλακες.

Πάραντα ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Γιάννην τὸν Λυρίγκον, καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ πετρῶδους βουνοῦ, πρὸς δυσμὰς.

Ὁ βοσκὸς ἐφώναζεν ἔκπληκτος.

— Ποῦ πᾶς, θεῖα Γαρουφαλιά;

— Σιώπα! παιδί μου τοῦ ἐσύριζεν ἐντρομος ἡ γυνή, ἂν ἀγαπᾷς τὸν Χριστό! Ἐρχονται ταχτικοί!... Νὰ μὴν πῆς πῶς με εἶδες!

— Ταχτικοί;

— Νὰ μὴ με μαρτυρήσῃς παιδί μου, χάνομαι! Ἠσύχασε!... Ἄν γλυτώσω τώρα, τὴν νύχτα θὰ ῥθῶ στὸ καλύβι σας...

Καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὰ πασουμάκια τῆς, τὰ ὁποῖα ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν γούρναν εἶχε φορέσει, καὶ τὰ ἔρριψε μέσα στὸ καλάθι, ἄρχισε ν' ἀναρριχᾶται ἐλαφρὰ πατούσα, ἀνυπόδητη, μετὰ τὸ καλάθι τῆς περὶ τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα, μετὰ τὸ ραβδί τῆς εἰς τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, τὸν κρημνὸν τὸν ἀνωφερῇ, ὅπου μόνον τὰ ὀλίγα ἐρίφια, ὅσα ἦσαν μετὰ τῶν προβάτων τοῦ Λυρίγκου, θὰ ἠδύναντο ν' ἀναρριχῇθῃσι.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἀφοῦ ἀνῆλθεν εἰς ὕψος ὀλίγων ὀργυιῶν, ἐκρύπτετο ὀπισθεν τοῦ πρώτου προέχοντος βράχου, καὶ ἐγίνετο ἀφαντῆ.

Εὐθὺς κατόπιν οἱ δύο χωροφύλακες, οἵτινες διὰ νὰ φθάσουν ἕως τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκετο ὁ βοσκός, ἦτο ἀνάγκη νὰ χαμηλώσουν καὶ διέλθουν τὸ ρεῦμα, μετὰ τῆς πυκνῆς λόχμης—καὶ τὴν περίστασιν ταύτην εἶχεν ἐπωφεληθῇ ὅπως φύγῃ ἡ Φραγκογιαννοῦ—ἐφθασαν πλησίον τοῦ Λυρίγκου. Ὁ βοσκὸς ἐν τῷ μεταξὺ ἐκύτταξε τὰ αἰγοπρόβατά του, τὰ ἐφώναζε «τίβι! τίβι!... ὄι! ὄι!» Ἐπροσπάθει νὰ τὰ συμμαζέψῃ καὶ τὰ φέρῃ πρὸς τὸν ἀνήφορον, διὰ νὰ τὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν ράχιν τὴν μεσημβρινὴν, ὅπου εὐρίσκετο ἡ στάνη του.

Οἱ δύο ἄνδρες ἐχαιρέτισαν τὸν Λυρίγκον. Εἶτα τὸν ἠρώτησαν ἂν εἶδε «κεῖνη τὴν παλιογυναικα, πῶς τὴν λέν, τὴν Φραγκογιαννοῦ».

Ὁ Λυρίγκος εἶπεν ὄχι.

Ὁ εἰς τῶν χωροφυλάκων ὕβρισε τὸν βοσκόν.

— Ψέμματα λές! ἐγὼ τὴν εἶδα!...

Ὁυτος ἐπέμενεν ὅτι εἶχεν ἰδεῖ τὸν ἥσκιον, τὸν «διακαμὸν» ἢ τὸ «διάνεμα», καθὼς ἔλεγε, τῆς γραῖας, ν' ἀναρριχᾶται ὡς γάττα εἰς τὸ ὕψος

βερνητικά του μέσα, ώστε να τους συνοδεύση μουσική μέχρι του μνημείου. Οἱ πλατύστομοι Ρουμελιῶται εἶχαν προσβληθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθὲν εὐρέθη. Καὶ ὅταν παρήλασαν εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια βωβοὶ μὲ μίαν σημαίαν, δὲν ἐνθυμούμαι τίποτε κατανυκτικώτερον ἀπὸ τὴν παρέλασιν αὐτὴν. Οἱ κάτοικοι ἐλυπήθησαν ὅταν ἔμαθαν ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ Δεσπότης. Εἶχε προσκληθῇ εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐπισημότης, ἕνας ἀρχιεπίσκοπος. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἐπισημότης τοῦ ἱεράρχου θὰ εἶχε τόσον φῶς, ὅσον ἀληθείας καὶ ἰστορίας καὶ θρησκείας φῶς εἶχε τὸ παλαιὸν κουρελιασμένον ράσον ἐνὸς κοντοῦ χωριάτου καὶ ἀγοριόμαλλη παπᾶ, τοῦ ἐστέκετο μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα κάτω τοῦ ἀνδριάντος. Ἦτο ἕνας ἀνηψιὸς τοῦ Διάκου.

Τὰ ἐσυλλογίζομην αὐτὰ τὴν νύκτα τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἐπάνω εἰς ἕνα ξύλινον μπαλκόνι παλαιοῦ σπητιοῦ ρέπον, ὡς ἔτοιμον νὰ κυλισθῇ, πρὸς τὴν Λαμιακὴν πεδιάδα. Ἐλαμπε τὸ φεγγάρι. Ἀπρίλης μαγικὸς ἀνάσαινε μέσα εἰς τοὺς κήπους. Ἀπρίλης ὅπως τὸν ἡσθάνθη ὁ ἥρωας ὅταν ἔχαιρέτισε τὴν ζωὴν μὲ δύο στίχους. Καὶ ἀπὸ κάτω ἤρχετο πρὸς τὴν πόλιν ὁ ἀχὸς μιᾶς φλογέρας, ἡ ὁποία τὰ ἔλεγεν ὅλα ὅσα δὲν εἶπαν οἱ λόγοι.

Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Διάκου, ἀπέναντι τοῦ ἀνδριάντος, ἕνα πτωχικὸν σπίτι ἐπεδείκνυε κάποιο τεράστιον χρᾶμι κρεμᾶμενον ἀπὸ τὸ μπαλκόνι καὶ φθάνον ἕως τοῦ ἐδάφους. Ἐπάνω εἰς τὸ χρᾶμι εἶχε κεντηθῇ ὁ Διάκος, συλλαμβανόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἦτο ἔργον ἀργαλειοῦ, καὶ ποίος ἡξέουσε πόσος καιρὸς ἐπέρασε διὰ νὰ γίνῃ. Ὁ Διάκος ἐπάνω εἰς τὸ χρᾶμι ἦτο τεράστιος. Μάτια ὡσὰν αὐγά, τὸ ἀνάστημα γίγαντος τῶν μύθων, πιστόλες ὡσὰν κανόνια. Εὐρίσκετο μεταξὺ δύο Τούρκων, τῶν ὁποίων τὰ ἀναστήματα καὶ ἡ ὄψις ἦσαν κατ' ἀναλογίαν. Μία λευκότης πλατεῖα, ἕνα κομμάτι λευκοῦ διαχωρισμένον μὲ χονδρὰς γραμμάς παρίστανε τὰ δόντια τοῦ ἥρωος. Τὸ χέρι του μεγέθους κοπάνου ἐκράτει κᾶτι ὡσὰν κομμένο σπαθί. Ἦτο μία μεγέθυνσις, μία ἀποσύνθεσις καὶ τρομακτικὴ τερατοποίησις τῆς παλαιᾶς εἰκόνης τῶν Ἀλφαβηταρίων, τῆς «συλλήψεως τοῦ Διάκου».

Κᾶτι σοπᾶνοι στηριχθέντες εἰς τὴν κλίτσαν των, στηρίζαντες τὸ χέρι στὴν μέσην, πλατυ-

σθέντες καὶ στηριχθέντες καλὰ εἰς τὴν γῆν, ἐκάθησαν ἐκκληκτοὶ καὶ ἔβλεπαν τὸ πλάσμα τοῦ ἐξιστορητοῦ καὶ χιμαιροποιοῦ ἀργαλειοῦ. Ἐκεῖ εὐρήξαν ἄλλον Διάκον τοῦ δὲν ὁμοίαζε πρὸς ἄνθρωπον, ὡς νὰ ἀνεπήδησεν ἀπὸ ἀγρίαν παράδοσιν, τέρας ὄνειρου τρομακτικοῦ. Καὶ θαναμάζοντες ἔστρεψαν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἀνδριάντα ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρχε πλέον δι' αὐτούς.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ Πομπηία.

ΞΕΡΧΕΤΑΙ κανεὶς ἐνὸς πολυθροῦβου σιδηροδρόμου, διασχίζει μικρὰν ἀτραπὸν, καταπράσινον, πλημμυρισμένην ἀπὸ σφριγῶσαν ζωὴν, καὶ ἰδοὺ αἴφνης ἡ νεκρὰ πόλις, ἡ κρημνισμένη πόλις, ἡ γαληνιαία πόλις, ὅλη σιγή, ὅλη ἐρήμωσις, ὅλη μελαγχολία καὶ ὅλη θάνατος ἀπλοῦται γύρω καὶ μακρὰν, ὅσον βλέπει τὸ ὄμμα ἔμπροσθεν.

Πρὸ ἐνὸς λεπτοῦ ἔξῃ κανεὶς εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα μὲ τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ ποδήλατα καὶ τὰ μαῦρα ἐνδύματα καὶ ἰδοὺ αἴφνης μεταφέρεται εἰς τὸν πρῶτον αἰῶνα, εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιετηρίδων, εἰς ἕνα παρελθὸν ἄλλο, ξένον, ἀπομακρυσμένον, εἰς ἄλλα ἢθη, ἄλλας ἐντυπώσεις, ἄλλους θεοὺς.

Ἡ πρώτη σκέψις ἡ ὁποία ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν εἶνε τὸ καταπληκτικὸν τοῦ θεάματος. Φαίνεται τῶντι ὡς ἂν ὁ Βεζούβιος πρὸς χάριν τῆς γενεᾶς μας καὶ τῆς ἐποχῆς μας ἀπεκοίμισε καὶ διέκοψε μίαν ἡμέραν τὴν φρίσσουσαν καὶ χαρακτηριστικὴν ζωὴν μιᾶς ἀρχαίας πόλεως, ὅπως μᾶς τὴν διατηρήσῃ ἄθικτον καὶ παρομοίαν διὰ τὴν περιέργειάν μας καὶ τὸν θαυμασμόν μας. Μόνη τῶντι ἡ μεγάλη αὐτὴ πλήμμυρα τῆς λάβας, μόνος ὁ πανίσχυρος καὶ ἀδιαπέραστος αὐτὸς φυσικὸς θῶραξ ἡδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, ἀπὸ ὅλους τοὺς κατακτητὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους, ἀπὸ ὅλους τοὺς δρωτὰς καὶ τοὺς ἱεροσύλους τοὺς κρημνίζοντας τοὺς ναοὺς, τοὺς διαρπάζοντας τὰ μέγαλα, τοὺς καταστρέφοντας τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς τήκοντας τὸν ὀρειχαλκὸν τῶν ἀγαλμάτων, ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τὸν ὁποῖον μᾶς διεφύλαξε ἡ Πομπηία.

Ἄν ἡδύνατο ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος ὅστις διηγῆται μὲ τόσῃν λύπῃ καὶ μὲ τόσῃν ἀκρι-

βειαν εἰς τὴν περίφημον ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Τάκιτον τὴν καταστροφὴν αὐτὴν, νὰ εἶδῃ τὰ ἀποτελέσματα, νὰ μαντεύσῃ τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον μετὰ πάροdon δεκαοκτὼ ἑκατονταετηρίδων θὰ ἀπέφερε ἡ ἀποκάλυψις τῆς καταστροφῆς αὐτῆς, βεβαίως ἄλλος ἴσως θὰ ἦτο ὁ τόνος του καὶ διαφόρως θὰ ἔκλαιε καὶ τὸν θάνατον τοῦ θείου του ὅστις ἐτάφη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν λάβαν.

Ἐπισκέπτεται κανεὶς ὅλην τὴν πόλιν, εἰσέρχεται εἰς τοὺς οἴκους τοὺς τόσον κακὰ μιμουμένους τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, βλέπει τὸ μέγαρον τοῦ Διομήδους, τὸν οἶκον τοῦ Χορεύοντος Σατίρου, τὴν Ἀγοράν, τὸν ναὸν τοῦ Διὸς, αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς οἴκους τῆς ἀνοχῆς, τὰ καταστήματα, τὰ κουρεῖα, τοὺς κλιβάνους, καὶ ἐνῶ ἡ πόλις εἶνε νεκρὰ, μία ἐντύπωσις μοναδικὴ ἀναδίδεται παντοῦ.

Βεβαίως ἡ ζωὴ ἦτο ἄλλη, ἄλλα τὰ ἦθη, ἄλλαι αἱ ιδέαι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τὸ μέγα αὐτὸ κάτοπτρον τῶν ιδεῶν ἐνὸς λαοῦ εἶνε ἐντελὲς διάφορος. Οἱ οἶκοι τῆς Πομπηίας μὲ τοὺς γυναικωνίτας, τὰ θριμβεύοντα λουτρά των, τοὺς ξενῶνας των, μᾶς μαρτυροῦν πόσον ἡ ζωὴ ἦτο περισσότερον ὑπαίθριος, πόσον αἱ γυναῖκες εἶχον θέσιν κατωτέραν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πόσον ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος κυριεύουν τὸ πλεῖστον τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν τῶν ἀναπεπταμένων πρὸς τὸν ἥλιον, τῶν τόσον διαφερόντων ἀπὸ τὰς ἀνγλίους, τὰς σκοτεινάς, τὰς θαμμένας, τὰς μελανὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, μᾶς δεικνύει πόσον τὸ θρησκευτικὸν ἰδεῶδες ἦτο ἄλλοιον, πόσον ἡ λατρεία διέφερε, πόσον ἦτο περισσότερον χαρμόσυνος, περισσότερον ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὴν ζωὴν τὴν ὁραίαν καὶ ἀτάραχον. Ἦσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῇ Πομπηίᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ νιοθέτουν ὅλους τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς ὁποίους κατέκτων. Ἡ Ἰσις καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηίαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἤρχίζον σποραδικοὶ νὰ φαίνωνται καὶ οἱ πρῶτοι ἀραῖοι, ἰσχυροὶ καὶ ἀπελπισμένοι λατρευταὶ τοῦ μόλις ἀποθανόντος Ναζωραίου.

Ἡ μεγάλη ἔκτασις τῆς ἀγορᾶς μαρτυρεῖ ἴσως ἐπίσης ὅτι διάφοροι ἡμῶν οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηίας, ἔζων εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἶχον ὡς κυριώτεραν διαίτησιν τὰς πλατείας τὰς ὁποίας ἐπεσκέπτετο ὁ ἥλιος. Αἱ ὁδοὶ στενοὶ παντοῦ καὶ οἱ αὐλακὲς των μαρτυροῦν περὶ τῆς στενότη-

τος τῶν ἀρμάτων τὰ ὁποῖα τὰς διέσχίζον. Ἡ πολυτέλεια ἦτο ἀκόμη ὀλίγη καὶ αἱ διασκεδάσεις σπάνιαι.

Τοιοιούτῳ ὁλα μᾶς χωρίζουν καὶ μᾶς κáμουν νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν αὐτόν, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα, ἀπὸ αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Ἡ Πομπηία εἶνε πόλις τόσον μακρυσμένη, τόσον διάφορος, τόσον ξένη πρὸς ἡμᾶς!

Καὶ μολαταῦτα εἶνε περιεργον ὅτι ἡ ἐντύπωσις ἡ κυριαρχοῦσα ἐδῶ, ἡ ἐντύπωσις ἡ μεγάλη ἡ ὁποία μοῦ ἀπομένει καὶ τὴν ὁποίαν συναπέφερα μελαγχολικὴν καὶ εἴρωνα, εἶνε ἡ μονοτονία καὶ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ ἀμετάβλητον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Πομπηίας τῶντι δὲν μετηλλάξαμεν, εἰς τίποτε δὲν διαφέρομεν. Εἶνε ἀπελπιστικὸν ὅτι μετὰ πάροdon δύο χιλιετηρίδων ἐξακολουθοῦμεν νὰ ζῶμεν εἰς τὰ αὐτὰ μοδέλα καὶ μὲ τὰς αὐτὰς μηδαμινὰς καὶ εὐτελεῖς συνταγὰς καὶ τύπους τοὺς ὁποίους εἶχον καὶ οἱ πατέρες μας.

Οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔζων δύο χιλιάδας ἔτη, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν παιδικότητα ἐνὸς ἄλλου πολιτισμοῦ, ἔτρωγον τὸν αὐτὸν ἄρτον, κατασκευασμένον εἰς τοὺς αὐτοὺς κλιβάνους ἐκαλλιεργουν τὸν αὐτὸν σίτον μὲ τὰ ἴδια ἄροτρα, εἶχον ὑφάσματα ὅμοια μὲ ἡμᾶς, ἔκειρον ὡς ἡμεῖς τὴν κόμην, ἦσαν ἐπίσης δειλοὶ πρὸς τὸν θάνατον, ἐπίσης μονότονοι εἰς τὰς προλήψεις των καὶ εἰς τὸν ἔρωτά των. Περισσότερον ἀκόμη μονότονον καὶ ἀπελπιστικόν, οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ ὑπέφερον καὶ ἔθνησκον ὅπως ἡμεῖς. Μέσα εἰς τὸ μικρὸν μουσεῖον αἱ στάσεις τῶν εὐρεθέντων νεκρῶν μαρτυροῦν ὅτι οὔτε κεραίαν τὰ πτωχὰ μας μέλη δὲν ἤλλαξαν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἡ κτηνώδης τῆς ὑπάρξεως κατὰ τοῦ θανάτου ἦτο ἀπαράλλακτος καὶ τότε ὅπως καὶ τώρα. Ναι, ἔθνησκον, ἡγάπων καὶ ἐγεννῶντο ὅπως ἡμεῖς.

Ἐκαμαν μικρὰς τρύπας στὸ νερό, ἀνετάραξαν ὀλίγα πάθη, ἡσθάνθησαν ὀλίγους σπασμούς καὶ ὀλίγας ὀρέξεις καὶ ἐξηφανίσθησαν ὅπως ἐξαφανίζομεθα. Κατὰ τοῦτο οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ εἶνε ἀδελφοὶ μας, ὅμοιοι μας, στενὸτάτοι μας συγγενεῖς, ἀνθρωποὶ τῆς χθὲς καὶ ἀνθρωποὶ τῆς ἐπαύριον, ἀνθρωποὶ τῆς μιᾶς καὶ μόνῃς μονοτονίας ἡμέρας καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου μονοτόνου ἡλίου τὸν ὁποῖον χωρὶς κόπων καὶ χωρὶς ἀηδίας ξεδιπλῶνει ἀενάως ἡ μητέρα φύσις ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας.

Ναί, ὑπῆρξαν ὅμοιοί μας θεραπεύοντες ὅλα των τὰ ἔνστικτα καὶ ὅλας τὰς ὁρέξεις καὶ ὅλας τὰς ἀνάγκας καὶ ὅλα τὰ πάθη, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἡμεῖς, μὴ διαφέροντες ἡμῶν οὐδόλως· καὶ ἐκπλήσσεται κανεὶς πόσον ὀλίγον εἴκοσι αἰῶνες καὶ ἐξήκοντα γενεαὶ σημαίνουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως.

Καὶ διὰ τὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν παρατήρησιν, μόνον μίαν διαφορὰν καὶ ἓνα χαρακτηριστικὸν ἔχω νὰ ἐξάρω.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι εἰς ὅλα μᾶς ὁμοιάζουν, εἶχον ὡς χαρακτηριστικὸν των μίαν μεγαλειτέραν ἀντίληψιν τοῦ ὁραίου. Ἐκείνο τὸ ὁποῖον διαφέρει καὶ τὸ ὁποῖον ἀμέσως διαλάμπει καὶ τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ παντοῦ, ἦτο ἓνας θρίαμβος τῆς τέχνης παντοῦ. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς καὶ τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς ἀφθονοῦν, πλημμυροῦν τοὺς οἴκους, φορτίζουν τοὺς ναοὺς, κυριεύουν τὰς πλατείας. Οἱ κάτοικοι ἤδη τῆς Πομπηίας κατὰ τὴν ἔκρηξιν ἐπιστρέψαντες διέσωσαν καὶ συναπέφερον τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν. Τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως ἐπλημύρηνσε καὶ μολταῦτα ἐδῶ ἐναπομένουν ἀκόμη πολλὰ καὶ δεικνύουν τὴν τάσιν τῶν ἀρχαίων διὰ τὴν τέχνην. Ὅλοι οἱ οἴκοι πλημμυροῦν ἀπὸ τοιχογραφίας· τὰ κηπάρια ἔπλεον τὰ ἄνθη των μὲ τὰ μάρμαρα· οἱ θεοί, οἱ ἔρωτες καὶ οἱ σάτυροι ἐγέλων καὶ ἔπαιζον παντοῦ καὶ αἱ εὐθυμίαι ἐκείναι καὶ οἱ γελῶντες μῦθοι ἐξετύλισσον παντοῦ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν γοητείαν των.

Ναὶ εἶνε ἡ δευτέρα αὐτὴ ἐντύπωσις ἡ ὁποία ἀπομένει ἀπὸ τὴν Πομπηίαν. Ζήσαντες ὅπως ἡμεῖς πτωχοὶ θνητοί, ἀγαπήσαντες καὶ θανόντες μονοτόνως ὅπως ἀγαπῶμεν καὶ θνήσκωμεν τώρα καὶ ὅπως θὰ ἀγαπῶσι καὶ θὰ θνήσκουν μετὰ δισχίλια ἔτη τὰ τέκνα μας, εἶχον ἀντὶ τῶν πτωχῶν μας ἐφευρέσεων τῶν ἀτμῶν καὶ τῶν ποδηλάτων μας, τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζον καὶ δὲν ὑπωπεύοντο, ὑψηλότεραν ἀντίληψιν τοῦ ὁραίου καὶ μεγαλειτέραν ἀνάγκην τῆς τέχνης. Ἄν ἔζων μονοτόνως ὡς ἡμεῖς, ἤξευρον τοὐλάχιστον νὰ κοσμοῦν τὴν ζωὴν μὲ τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὴν ἐξαίρει, τὸ ὁποῖον τῆς προσδίδει μίαν χροιάν αἰωνιότητος καὶ τὸ ὁποῖον τὴν καθιστᾷ ὑπερέραν: τὴν τέχνην. Ὅταν μίαν ἡμέραν ὁ Βεζούβιος ἤπλωσε τὴν λάβαν του ἄνωθεν τῆς πόλεώς των, μᾶς διεφύλαξε καὶ μᾶς ἀπεκάλυψεν ἑλαφρὰ μάρμαρα, γελῶντας θεοὺς, ὁραίας εἰκόνας. Ἄν ὁ Βεζούβιος σήμερον ἐφύλαττε τὰς ἰδικὰς μας πόλεις διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, θὰ

ἐξέθαπτον οὗτοι ἐκπληκτοὶ μεθαύριον γιγαντώδη οἰκοδομήματα, στρεβλοὺς κολοσσούς, δακρυσμένους καὶ ἀσθενικοὺς θεοὺς, στρεβλωμένα σώματα καὶ πένθιμα φράγκα. Καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς αὔριον θὰ ἦσαν ὀλιγώτερον εὐτυχεῖς τῶν ἀρχαιολόγων τῆς χθὲς οἱ ὁποῖοι ἀπεκάλυψαν τὸ θαῦμα τῆς Πομπηίας.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ

Τὸ πραξικόπημα

ΑΠΟ τὰ ἀλλεπάλληλα πραξικοπήματα εἰς τὰ ὁποῖα προβαίνει ὁ νεαρὸς Βασιλεὺς τῆς Σερβίας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ τοῦ διαμφοβητήσῃ εἶνε τὸ σθένος καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις. Ἐπέρασε μόλις διετία ἀπ' οὗτου δι' ἄλλου πάλιν πραξικοπήματος ἔφευρεν ἐν ἰσχύει τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον συνέτριψε προχθὲς διὰ τὰ ἐπαναφέρει πάλιν εἰς τὴν ζωὴν διατάξεις τοῦ πρώτου συντάγματος. Διὰ τὰ ἐννοηθῇ καλλίτερον τὸ κίνημα τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον τὸ ὑπηγόρευσε πρέπει ν' ἀναφέρω ὀλίγα διὰ τὰ σερβικὰ κόμματα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Σερβίας.

Δύο κυρίως εἶνε τὰ μεγάλα κόμματα μεταξὺ τῶν ὁποίων κρίνεται ὁ ἀγὼν, τὸ κόμμα τῶν ριζοσπαστῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη τὰ κόμματα δὲν βασιζονται εἰς ἀρχὰς τόσον ὅσον εἰς πρόσωπα. Συμβαίνει μάλιστα αἱ κρατήσασαι ἐπωνυμίαι νὰ μὴ ἀνταποκρίνονται καὶ μὴ τὴν πολιτικὴν πορείαν τοῦ κόμματος. Οὕτω οἱ ριζοσπάσται, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ των, ἡμποροῦσαν ἀκριβέστερον νὰ ἀποκληθῶν συντηρητικοί, ἐνῶ οἱ φιλελεύθεροι ἢ προοδευτικοὶ εἶνε κατ' οὐσίαν ὄργανα πειθήνεια τῆς βασιλικῆς θελήσεως. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἡγετῶν τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, μορφωθέντων καὶ ἐκπαιδευθέντων εἰς Ἑλβετίαν, εἶνε τάσις πρὸς τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν, δηλαδὴ δυνατὸς περιορισμὸς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπέκτασις τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐνθύνου τῶν Δήμων. Κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν οἱ ριζοσπάσται εἶνε ρωσσόφιλοι, ἀνεκδότως διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῶν προόδων τῆς αὐстроουγγρικῆς συμμαχίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιλάνου.

Οἱ φιλελεύθεροι, βασιζόμενοι τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντός των εἰς τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν, δὲν ἔχουν συνήθως ἄλλην πολιτικὴν τῆς ὑπαγορευομένης ἄνωθεν, ἐνῶ οἱ ριζοσπάσται ἀντιπροσωπεύοντες τὸ λαϊκὸν φρόνημα, ἐμμένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πολιτικὴν των.

Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ ἀπεχωρίσθη συγχρόνως τῶν ριζοσπαστῶν καὶ συμπράττει μετὰ τῶν φιλελευθέρων. Διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης ὁ βασιλεὺς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ συγκεντρώσῃ ἐσωτερικῶς τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ συνάψῃ ἐξωτερικῶς θερμότερας σχέσεις μετὰ τῆς αὐстроουγγαρίας.

Αὐτὴ εἶνε κατ' οὐσίαν ἡ ἐπελθοῦσα πολιτικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἐπὶ δύο-τρεῖς ἡμέρας τὸ Βελιγράδιον παρουσίαζεν ἐντελῶς ἀνώμαλον κατάστασιν. Πολλοὶ συλλήψεις ἔγειναν καὶ πανικὸς ἀπροσδοκῆτων συμβάντων κατέλαβε τοὺς πολλούς. Ὁ βασιλεὺς ὅμως γνωρίζει νὰ ἐμπνέῃ δημοτικότητα. Διήλθε κατὰμονος τὸ βράδυ τοῦ πραξικοπήματος λαϊκοὺς τινὰς δρόμους τοῦ Βελιγράδιου καὶ ἐπροσκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰ πρόσωπα τὰ ἐμπνέοντα τὴν μεγαλειτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λαὸν καὶ συνεσκέφθη ἐπὶ πολλὴν ὥραν μετ' αὐτῶν. Τὰ κατώτερα λαϊκὰ στρώματα ἰδίως εἶνε ἀφοσιωμένα πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον, ἐπίσης ἡ πλειονότης τοῦ στρατοῦ· διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐπεχείρησαν διὰ σοβαροῦ τινος διαβήματος νὰ ἐπωφεληθῶν τῆς δημιουργηθείσης ἀνωμαλίας καὶ τῶν δυσαρρεσκείων οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀντιζήλου τοῦ σερβικοῦ θρόνου Καραγεώργεβιτς.

Κατ' ἀρχὰς ἐπιστεῦθη ἀκόμη ὅτι ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ πραξικοπήματος ἐσκέπτετο νὰ μεταβάλλῃ καὶ τὰς διατάξεις περὶ τῆς ἐκλογῆς διαδόχου ἵνα ὁρίσῃ ὡς διάδοχον ἄνευ δυσχερείας πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς του, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς προέβη εἰς ἡμιεπισήμους δηλώσεις διαβεβαιώσας ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ διαδόχου δὲν τὸν ἀπασχολεῖ, διότι εἶνε πολὺ νέος ἀκόμη καὶ ἐλπίζει εἰς φρυσικὸν διάδοχον.

Ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀντὶ τοῦ Λωζάνοβιτς διωρίσθη ὁ Λένιτς, ὁ διατυπώσας τὸ σχέδιον τῆς Βαλκανικῆς συμμαχίας, τῆς συμπράξεως δηλαδὴ ὅλων τῶν Κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ὡς τοῦ μόνου κατελλήλου μέσου διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν χριστιανῶν τῶν διατελούντων ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν.

Ἐνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἀνεβλήθη καὶ τὸ ἀνοιγμὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως, τῆς

πρώτης ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἐγκαινιασθῇ εἰς τὸ Βελιγράδιον, μὲ ἔργα ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον ξένα.

Ἐλπίζω ἡ δευτέρα μου ἐπιστολὴ νὰ εἶνε περισσότερον καλλιτεχνικὴ καὶ ὀλιγώτερον πολιτικὴ.

ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΛΤΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ Ζολᾶ «Ἀλήθεια», τὸ ἐκδοθὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου, δὲν ἐκρίθη ἀντάξιον τῶν προηγουμένων του. Λεῖπουν ἀπ' αὐτοῦ δύο μεγάλα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἔδωσαν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐποποιίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ζολᾶ: ἡ φύσις καὶ τὸ πλῆθος. Λεῖπει ὁ εὐρύς φωτεινὸς ὁρίζων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μεγάλων ὁμάδων τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ζωῇ, παρὰ τὰς θαυμασίας σελίδας τὰς ὁποίας περικλείει καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴν δύναμιν μετὰ τὴν ὁποῖαν ζωγραφίζονται τινὲς ἐκ τῶν χαρακτηρισμῶν τῆς «Ἀληθείας».

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος βασίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Ἀρεῦφους. Τὰ γεγονότα, τόσον μεγάλα ἐν τῇ πραγματικότητι, ρίπτουν τὴν μεγάλην σκιά των ἐπὶ τῶν ὁρῶν ἡρώων τῆς «Ἀληθείας». Ἀντὶ τὰ περιληφθῶν εἰς κύκλον εὐρύτερον, ζοῦν εἰς μικρὰ καὶ περιορισμένην ἀτμοσφαιρὰν, ἡ ὁποία δὲν ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς πραγματικότητος μετὰ ὅλον τὸ πάθος καὶ τὴν δραματικότητα τὴν ὁποῖαν ἐνέχει τὸ ἔργον.

ΜΑΞΙΜ ΓΟΡΚΥ. — Παιδί τῆς δυστυχίας, ὁ Γόρκυ ἐνενήθη μὲ αὐτὴν καὶ μὲ αὐτὴν ἔζησε. Ἡ μητρικὴ πλουσία χρωματοπώλου, ὑπανδρευθεῖσα κρυφίως τὸν Πέσκοφ πτωχὸν ταπητουργόν, ἀπεκηρύχθη ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς. Ὅταν οἱ γονεῖς του ἀπέθαναν, ὁ Γόρκυ ἦτο μόλις τοῦτον ἔτων. Ὁ πάππος του ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ δεσποτικὸς τὸν ἔστειλε εἰς τὸ σχολεῖον ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὰ μαθήματα κατόπιν ἀσθενείας. Ἐννέα ἔτων, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διακοπείσας σπουδὰς του, ἐργάσθη ὑπηρετῆς εἰς ἓν ὑποδηματοποιεῖον ὁπότεν ἀπετόν μετεχειρίσθη τὸσον βαναύσως ὥστε ὁ μέλλων συγγραφεὺς τὸν καταλείπει διὰ νὰ ἐργασθῇ ὡς βοηθὸς μάγειρος τοῦ ἀτμοπλοίου τοῦ Βόλγα. Ὁ ἀρχι-ἐργαζόμενος τοῦ ἀτμοπλοίου, ὀνόματι Σμουρ, ὁ ὁποῖος σπῆκε, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μικρὸν Γόρκυ νὰ κάμνῃ χρήσιν τῆς βιβλιοθήκης του ἡ ὁποία συνίστατο ἀπὸ διάφορα ἔργα, παλαιὰ μυθιστορήματα, περιοδικὰ καὶ ποιήματα. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε ὁ Λουμίας πατήρ, ὁ Εὐγένιος Σὺνς, ὁ Πούσκιν, Λερμοντόφ, ὁ Νεκράσοφ καὶ ἕως τοῦτος τοῦ Σοπερχάουερ. Ἐκτοτε ἠγάπησε τὴν φιλολογίαν εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπρόκειτο νὰ διατρέψῃ. Ἀκατάγχε ἔτων ἀνεχώρησε εἰς τὸ Καζάν μετὰ τὸν πόδον νὰ σπουδάσῃ, ἀλλ' ἡ ἐνδεῖα του τὸν ἠνάγκασε ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐργασθῇ εἰς ἓν ἀρτοποιεῖον, ὅπου ἐκέρδιζε 8 φράγκα τὸν μῆνα ἐργαζόμενος 18—20 ὥρας καθ' ἑκάστην! Εἶναι αὕτη ἡ σκοτεινότερα ἐποχὴ τῆς ζωῆς του, ἡ ὁποία ζωγραφίζεται καὶ εἰς τὰ διηγήματά του. Ζῇ μέσα εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ γυρῶ του μόνον αὕτη ἐκτυλίσσεται, τραγωδία τῶν ἀποκλήρων

Ἀπεσφραγίσθησαν ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς τὰ κιβώτια, ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἀριστάρχου-βέη τὰ προωρισμένα διὰ τὸ Ῥδεῖον καὶ τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, περιέχοντα μεταξὺ ἄλλων δύο προσωπογραφίας τοῦ Ἀριστάρχου-βέη καὶ τῆς συζύγου του ἔργα τῶν δύο μεγάλων Γερμανῶν ζωγράφων Κόουλμπαχ καὶ Ρίτσερ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΛΑΣ, 10 Ἀπριλίου: Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ μετανάστευσις ὑπὸ Σ. Λοβέρδου.

Ο «ΝΟΥΜΑΣ» 17 Ἀπριλίου: Τὰ γράμματα τοῦ Καμπύση ἢτοι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ ποιητοῦ πρὸς φίλον του. Συγχρόνως ἀναγγέλλει ὅτι μελετᾶται μία ἐκδοσις τοῦ κριτικῆς ἰδίως ἔργου τοῦ Καμπύση.

MERCURE DE FRANCE - Μάιος. — Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ Παύλου Κλωδέλ.

REVUE DE PARIS, 1 Ἀπριλίου: Περί τοῦ ἀγγλικῶν νόμου ἐπὶ τῆς ἐκκαίδευσως ὑπὸ Langlois. — Διὰ λέξεις τοῦ Ἀντοάν περὶ σκηνοθεσίας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Γάλλον ἠθοποιὸν ἀναπληροῖ εἰς τὸ δράμα τὰς περιγραφὰς τοῦ μυθιστορήματος.

REVUE SCIENTIFIQUE Μαρτίου-Ἀπριλίου: ὁ Ν. Grehan ἀναπτύσσει τοὺς κινδύνους τοῦ ἀλκοολισμοῦ.

REVUE DES DEUX MONDES 1 Ἀπριλίου: ἄρθρον τοῦ Lockroy περὶ τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ.

BÜHNE UND WELT — Berlin —: ἄρθρον τοῦ Hermann Conrad ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνα: ἀμφισβητεῖ τὰ πραγματικὰ δῶρα τοῦ τραγικοῦ εἰς τὸν μέγαν Ἀγγλον ρομαντικόν. Ἡ ζωὴ του, λέγει, παρὰ τὰ πολυάριθμα συμβάντα τὰ ὁποῖα τὴν συνεκλόνησαν δὲν τοῦ ἔδωκε ὅ,τι ἐπὶ τῆς σκηνῆς προξενεῖ τὴν δραματικὴν ἐντύπωσιν l'effet dramatique.

LA REVUE: Ἡ ψυχὴ τοῦ χειρουργοῦ, μελέτη ψυχολογικὴ ὑπὸ Dr. J. Faure.

NOUVELLE REVUE MODERNE Ιανουάριος: Σημειώσεις ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπὸ Πέτρου δὲ Μπουσσώ.

LA PLUME — 1 Μαΐου. — Ἐξακολουθεῖ δημοσιεύουσα τὰς ἀπαντήσεις εἰς τὴν Ἑρμηνείαν ἀν ἡν ἀναγκαῖα ἡ καλλιτεχνικὴ μόρφωσις τοῦ κοινοῦ. Ὁ Κοινιστάντινός Μενιὲ ὁ γλύπτης περὶ τοῦ ὁποίου τόσος γίνεται λόγος ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι μὲν τῆς γνώμης νὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ὅλων τῶν μέσων ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἦναι ἀποτελεσματικὴ.

Ὁ Ρεμὸ δὲ Γκουρμόν λέγει: Οἱ ἡμίονοι ἐξ ἐξείνων οἱ ὁποῖοι περνοῦν αὐτὴν τὴν γέφυραν — τὴν γέφυραν δύσιν, ἕνα φωτεινὸν τοπίον, ἡμποροῦν νὰ σταματήσουν εἰς μίαν χονδροειδῆ εἰκόνα, ἡ ὁποία θὰ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν: ἔργον μεγάλου καλλιτέχνη.

Ἑφημερίδες:

«NEON ΑΣΤΥ», 28 Ἀπριλίου. Ἡ ἀναθεώρησις, ἄρθρον περὶ τῆς ἀνάγκης συγκλήσεως ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὑπὸ Κ. Ἐσπίν.

NEA BIBLIA

ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ἡ βασιλευμένη καὶ ἐλευθέρα ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Βάση καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ τοῦ ὑπὸ Γ. Ζηζιδίου συνταχθέντος Ὁρθογραφικοῦ καὶ Χρηστικοῦ Λεξικοῦ ὑπὸ Χ. Χ. Χαριτωνίδου δ. φ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΑΣ κατὰ τὰς ὁξείας μασματικὰς νόσους ὑπὸ Χ. Α. Στραβοσιτιάδου ἱατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ μυθολογικὸν δῆγμα κατὰ τὸ ἀγγλικὸν τοῦ Κίγγλεϋ ὑπὸ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου Ἀθῆναι 1903 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. τυπογρ. Παφτάνη Παλιγεωργίου σελ. 80 λεπτὰ 40.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τεύχος 13 περιέχον διπλοὺν πίνακα τῆς Ζακύνθου καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ «Ἰωαννίδης» μέχρι τοῦ «Καρναβάδ» ἐξ ὧν Καυσάρεα, Καλλιγὰς, Καρσάνος κλπ. Ἐκαστον τεύχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις λ. 90, ἔξωτερον δρ. 1. Ἐκδότης Μπέκ καὶ Μπάρετ Ἀθῆναι.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ὑπὸ Διονυσίου Λοβέρδου. — Ἀθῆναι 1903, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» Γ. Κολλάρου, σελ. 16 σελ. 80 δρ. 2. — Κεφάλαια τοῦ βιβλίου: Περί ἐργασίας, περὶ κεφαλαίου, περὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, περὶ τραπεζῶν, γεωργικῆς βιομηχανίας, ἀποταμιεύσεως, ἐταιριῶν, ἀλληλοβοηθείας, ἀσφαλειῶν κλπ.

ΨΕΥΣΘΕΙΣΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ὑπὸ Βασιλείου Ἡλιοπούλου (Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἑστίας» Κ. Μάϊονερ καὶ Ν. Καργαδούρη σελ. 16 σελίδες 58 δραχμ. 1).

IXION poème par Fagus — Paris 1903, éditions de «La Plume».

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ὑπὸ Στεφάνου Α. Ξανθοῦδιδου — ἔκδοσις «Ἀθηνᾶς» τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας — 1903 τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΑΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΔΩΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ τοῦ 1903 ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ Γ. Ν. Χατζηδάκι. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ο ΤΥΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ Η ΕΠΙΠΡΑΞΙΣ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ὑπὸ Ἀντωνίου Θ. Σπηλιωτοπούλου — Ἀθῆναι ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ «Κράτους» 1903.

Ι. Γ. ΑΡΟΥΣΕΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ἰωάννου Δελλίου. Τόμος Τρίτος τεύχος α'. Βιβλιοθ. Μαρασλή 198. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΠΑΛΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΦΘΑΛΜΟΥ κλπ. Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ ὑπὸ Γεωργίου Φ. Κοσμετάτου ἱατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Τ ΑΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Καλλιτεχν. Διακοσμητικὸς Οἰκοδομῶν

Ἀδελφοὶ Ρόδιοι, ὁδὸς Βουλῆς, 8.

Κοζώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κοιμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Ἐδωδιμοπωλεία

Ι. Κ. Ἀσιπώτης, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, ἔναντι Βουλῆς, 3

Ἀποκλειστικὴ ἀποθήκη τῶν φημισμένων ἐγχωρίων κονσερβῶν: χορταρικά, ὁπῶραι, τουρσιά κλπ.

Μodes

Ερμεῖον, Γαλλίδες ράπτρια, ράπται, τὰ καλλίτερα φορέματα, ὅλοι οἱ νεωτερισμοί.

Μαγαρογλυφεῖα

Ιωάννης Γ. Χαλδούρης, ὁδὸς Πανεπιστημίου 69

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκη, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδου, ὁδὸς Ἡπείρου 67.

Ἀνταλλάσσω γραμματόσημα μὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Philatelist, 202 W. 128th St. New York U. S. A.

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,”

Ἑλληνικὴ Ἑφημερὶς Ἰδρυθεῖσα τῷ 1894,

Εκδιδόμενη δις τῆς ἐβδομάδος ἐν Νέᾳ-Ὑόρκῃ.

Ἑτησίᾳ Συνδρομὴ Φράγκα Χρ. 15.

THE «ATLANTIS», 2 Stone St. NEW-YORK, U. S. A.

BIBΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ & ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΠΥΡ. ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀθῆναι, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, 7.

Ἔργασίᾳ καλλιτεχνικῇ. — Ὑλικά α' τάξεως. — Τιμαὶ συγκαταβατικά.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΥΨΗΛΗΝ ΠΡΟΤΕΣΤΗΝ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ, ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ

Σχολαί

Προπαιδευτικὴ Γεωργικὴ Βιομηχανικὴ Μεταλλευτικὴ Μηχανουργικὴ Ἑμπορικὴ Ναυτικὴ

ΤΥΠΟΣ

Ἑφημερὶς Θεσσαλικὴ καὶ Μακεδονικὴ ἐν Βόλῳ

Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης: Δ. Α. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

Δημοσιεύει τὰς ἀκριβεστέρους καὶ νεωτέρους Θεσσαλικὰς καὶ Μακεδονικὰς εἰδήσεις.

ἔχει τὴν μεγαλειέταν κυκλοφορίαν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας.

Ἐρευνᾷ τὰ Θεσσαλικά καὶ Μακεδονικά ζητήματα.

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ: Ἐσωτερικοῦ Δρ. 15 Ἐξωτερ. Φρ. Χρ. 15

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Μηνιαῖον Ἑπιστημονικὸν περιοδικὸν

Συντάκτης καὶ Διευθυντής

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Νευρολόγος καὶ ψυχίατρος

Γραφεῖα: 16 ὁδὸς Ζήνωνος 16 ἐν Ἀθήναις

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ δρ. 6: ἔξωτεροῦ φρ. χρ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Ὑπνατισμός, Πνευματισμός, ψυχοπαίδευσίς, Ὑγιεινὴ τοῦ πνεύματος, Ἐγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία, Ψυχοθεραπεία, Ἠλεκτροθεραπεία, Κοινωνιολογικὴ Φρενολογία, Ἱατροδικαστικὴ, Ἱστορία τῆς Ψυχιατρικῆς, Φυσιολογικὴ Ψυχολογία κλπ. κλπ.

φοίτησις διετής. — δίδακτρα ἐτήσια δρ. 325 - 485. Διάρκεια μαθημάτων ἀπὸ 15 7)βρίου-15 Ἰουνίου.

Οἰκοτροφεῖον Γαλλικόν τροφεία ἐτήσια δρ. 1200.

Ἑσπερινὰ μαθήματα ξένων γλωσσῶν, μηνιαῖα δίδακτρα Δρ. 5.

ΔΕΛΤΙΟΝ μηνιαῖον τῶν προόδων τῆς γεωργίας, βιομηχανίας κλπ. κυκλοφοροῦν εἰς 12.500 ἀντίτυπα (συνδρομὴ ἑτησίᾳ δρ. 2.)

‘ΡΩΣΣΙΑ,

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΙΑ

ΖΩΗΣ, ΠΥΡΚΑΙΑΣ
ΔΥΣΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
ΘΡΑΥΣΣΕΩΣ ΥΕΛΩΝ

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΝΩ ΤΩΝ 200.000.000 ΔΡ.

ΕΠΗΛΗΡΩΘΗΣΑΝ ΤΟΙΣ ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙΣ ΠΛΕΟΝ ΤΩΝ 400.000.000 ΔΡ.

Διευθυντής των εν ‘Ελλάδι Πρακτορείων: ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΚΟΡΕΣΣΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ εν ‘Αθήναις ὁδὸς Σταδίου 21

ΔΕΚΤΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ — ΟΡΟΙ ΣΥΜΦΕΡΩΤΑΤΟΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κεφάλαιον 20.000.000 — ‘Αποθεματικὸν 13.500.000

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

‘Οργανον τῆς ‘Εταιρείας τοῦ ‘Ελληνισμοῦ. ‘Εκαστον τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ ‘Ελληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἀρθροῖς εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὥς καὶ πᾶν δημοσίευμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομὴ : ‘Εσωτερικοῦ Δραχμαὶ 8

‘Εξωτερικοῦ Φράγκα 8

Τὰ μέλη τῆς ‘Εταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληρόνουσι τὸ ἥμισυ τῆς συνδρομῆς.

Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον :

Κον Πρόεδρον τῆς ‘Εταιρείας τοῦ ‘Ελληνισμοῦ

Εἰς ‘Αθήνας

LA CRITIQUE INTERNATIONALE

Revue mensuelle des Livres, des Théâtres et des Arts.

Directeur: E. SANSOT - ORLAND; Rédacteur en

chef: ROGER LE BRUN

Bureaux: 20, Rue Mazarine, PARIS

La Critique Internationale est fondée dans le but de suivre le mouvement des diverses littératures française et étrangères.

La Critique Internationale se recommande spécialement:

Aux lecteurs français soucieux d'être tenus au courant des livres nouveaux publiés à l'Etranger et aux lecteurs étrangers désireux d'être bien renseignés sur les actualités littéraires françaises.

Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου ἐν ‘Αθήναις